

Vart går investeringsstödet

– en kartläggning för perioden 2007–2009

- Under perioden 2007–2009 gick 71 % av beslutat stöd till jordbruket varav 48 % till mjölk- och nötköttsproducenter.
- 48 % av förväntad ökning av arbetsbehovet som investeringarna leder till faller på kvinnor. För jordbruket är andelen något lägre (46 %).
- Många ärenden avser mindre kompletteringsinvesteringar som t.ex. införskaffande av enstaka inventarium till en sedan tidigare pågående verksamhet. Investeringen har relativt begränsad påverkan på företagets resultat.

Förord

Rapporten omfattar en kartläggning av verksamheter som investeringsstöd utbetalas till.

Uppgifter om förväntad effekt på arbetsbehov, investeringarnas och stödets storlek redovisas i rapporten liksom storlek på företagen mätt i omsättning i de fall det rör sig om annat än jordbruk.

Innehållet i rapporten är i huvudsak hämtat från affärsplaner och annat underlag som den sökande lämnar i samband med sin ansökan. Rapporten utgör en sammanställning av tidigare framtagna länsvisa rapporter och en del resultat redovisas på länsnivå.

Studien omfattar åren 2007–2009 men en del övergripande uppgifter redovisas också för 2010–2011.

Författare
Per Persson
Ingrid Nilsson
Landsbyggsanalysenheten

Sammanfattning

Investeringsstöden utgör en av flera delar i Landsbygdsprogrammet och utgår till traditionella jordbruksföretag och företag med annan småskalig verksamhet på landsbygden. Stöden finansieras delvis av EU och krav ställs på att enskilda medlemsländer genomför uppföljningar och utvärderingar för att bedöma om stöden ger avsedd effekt. Det finns också ett nationellt intresse av att följa upp effekterna av stöden.

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga vilka verksamheter som investeringsstöden går till som ett första led i uppföljande analyser av stödets effekter. Kartläggningen omfattar förutom typ av verksamhet också vilken omsättning företagen har och förväntad förändring av arbetsbehovet med uppdelning på kvinnor och män. Grunduppgifter om investeringens storlek och beviljat stöd belyses också.

Huvuddelen av uppgifterna har vi inhämtat från affärsplaner och ansökningshandlingar som den sökande lämnar i samband med sin ansökan. Studien omfattar alla beviljade ansökningar under perioden 2007–2009. Dessutom har vi gjort en del översiktliga kartläggningar för perioden 2010–2011.

Rapporten är uppdelad i tre huvuddelar där stöd till traditionellt jordbruk behandlas i en del, det s.k. förädlingsstödet i en del och övriga verksamheter i en tredje del. Studien visar att 71 % av beslutat stöd går till traditionellt jordbruk, 8,4 % går till förädling och resterande 20,6 % till andra investeringar. Av den del som går till traditionellt jordbruk faller knappt hälften eller 48,3 % på mjölkproducenter och 18,9 % på nötköttsproducenter. Övriga produktionsgrenar och verksamheter som rör traditionellt jordbruk har vi delat in i åtta kategorier som var och en svarar för lägre andelar.

Huvudverksamheter för förädlingsstödet är livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter, Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter, Övrig livsmedelsförädling och Övrigt. Över 60 % av utbetalat stöd går till den första kategorin. Ett fåtal län betalar ut relativt mycket pengar till Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter. Något över hälften av de företag som beviljas förädlingsstöd har gårdsanknuten verksamhet. Mätt i omsättning är dessa företag betydligt mindre än företag med icke gårdsanknuten verksamhet.

Övriga investeringsstöd har brutits ner i kategorierna 1) Turism, 2) Café, restaurang direktförsäljning av livsmedel, 3) Häst-, hund- och kattverksamheter, 4) Träförädling, mekanisk verksamhet och entreprenad och 5) Övrigt. Närmare 60 % av beviljat stöd under perioden 2007–2009 faller på Turism och Häst-, hund- och kattverksamheter.

Sammantaget väntas investeringarna leda till ett utökat arbetsbehov på drygt 1 500 årsarbetsverken för hela perioden 2007–2009. Av detta svarar kvinnlig arbetskraft för 48 %. Hästverksamhet är en starkt kvinnodominerad verksamhet medan tillverkning (ej livsmedel) domineras av män. Inom det traditionella jordbruket väntas 46 % av det utökade arbetsbehovet falla på kvinnor. Totalt svarar dock männen för nästan 3/4 av arbetsbehovet inom denna sektor.

Innehåll

1	Inledning	1
2	Bakgrund	2
3	Studiens syfte.....	3
4	Avgränsning	4
5	Uppgifternas kvalitet	5
6	Översiktlig sammanställning på åtgärdsnivå	6
7	Modernisering av jordbruket (åtgärd 121)	8
7.1	Övergripande regelverk för moderniseringsstödet.....	8
7.2	Länsstrategier	8
7.3	Takbelopp och stödandelar	8
7.4	Undersökningsresultat Moderniseringsstöd.....	9
7.4.1	Övergripande resultat	9
7.4.2	Detaljerade sammanställningar kategori för kategori.....	11
7.4.3	Uppdelning av arbetsbehov på kvinna och man.....	25
8	Högre värden i jord- och skogsbruksprodukter (förädlingsstöd), åtgärd 123	27
8.1	Länsstrategier och maxbelopp för stöden	27
8.2	Huvudsammanställning för hela riket	27
8.3	Detaljsammanställningar för hela riket	30
8.4	Länsvis utfall.....	32
9	Företagsstöd inom axel 3.....	33
9.1	Utgångspunkter.....	33
9.2	Länsstrategier och maxbelopp för stöden	33
9.3	Huvudsammanställning för riket.....	33
9.4	Detaljsammanställningar för hela riket.....	36
9.5	Länsvisa utfall.....	40
9.5.1	Relativ fördelning mellan huvudverksamheterna	40
9.5.2	Grunder för indexbaserad jämförelse	41
9.5.3	Resultatredovisning indexbaserade jämförelser.....	42
10	Slutkommentarer	44
	Bilaga 1	47
	Bilaga 2	51
	Bilaga 3	53
	Bilaga 4	55
	Bilaga 5	63
	Bilaga 6	69

Bilageförteckning

Bilaga 1 Sammanställning av länens prioriteringar för Modernisering av jordbruksföretag (moderniseringsstödet)

Bilaga 2 Sammanställning av stödandelar och takbelopp för Moderniseringsstödet i olika län

Bilaga 3 Sammanställning av länens prioriteringar för åtgärden Högre värden i jord- och skogsbruket (förädlingsstödet)

Bilaga 4 Sammanställning av stödgivning till företag inom ramen för förädlingsstödet

Bilaga 5 Sammanställning av länens prioriteringar för företagsstöd axel 3

Bilaga 6 Utförlig sammanställning av aktiviteter som företagsstöd utgått till inom ramen för axel 3

Vart går investeringsstödet – en kartläggning för perioden 2007–2009

1 Inledning

Landsbygdsprogrammen är en viktig del i EUs gemensamma jordbrukspolitik och innehåller flera huvuddelar. Landsbygdsprogrammen är tidsbegränsade och löper under vissa flerårsperioder, s.k. programperioder. När en programperiod är tillända följs den av en annan programperiod som är knuten till ett nytt Landsbygdsprogram med delvis annat innehåll än det föregående. Det Landsbygdsprogram som nu gäller löper under åren 2007–2013 och är uppdelat på fyra huvudområden, s.k. axlar, som har olika mål. Genomgripande är att stöd eller ersättningar ges till enskilda företag och projekt. Projektstöd kan ges till enskilda aktörer eller flera aktörer gemensamt.

Administrationn av Landsbygdsprogrammet sker i huvudsak av länsstyrelserna och Jordbruksverket i samverkan, där länen har den direkta kontakten med personer eller organisationer som söker stöd och ersättningar och Jordbruksverket har en mer övergripande roll. En av Jordbruksverkets uppgifter är att följa upp effekterna av stödgivningen och utbetalningarna av ersättningar i s.k. utvärderingar som till stor del styrs av EU-förordningar.

I denna rapport berörs endast den del av Landsbygdsprogrammet som gäller stödgivning till företag som genomför investeringar i jordbruksproduktionen och annan verksamhet på landsbygden. En del av rapporten utgör en ren kartläggning över till vilka verksamheter stödpengar går. En annan del beskriver förväntade effekter av investeringarna.

2 Bakgrund

Jordbruksverkets uppgift att sköta utvärderingen delas med en särskild utvärderare som utses av regeringen och som utarbetar rapporter vid vissa på förhand givna tillfällen. Jordbruksverkets uppgift är att sköta den s.k. löpande utvärderingen som bl.a. innehåller årlig rapportering till EU.

Vid sidan av EUs krav på rapporteringar kan Jordbruksverket själv inom ramen för tillgängliga resurser genomföra kompletterande studier när så anses påkallat. Föreliggande rapport är av det senare slaget och bakomliggande studier går längre än vad EU kräver. Förenklat kan man säga att vi i studien gör en regional nedbrytning på län där EU endast efterfrågar rikssiffror. Vi gör dessutom en detaljerad indelning i verksamheter där EU endast kräver en grov indelning som dessutom inte är anpassad efter svenska förhållanden.

3 Studiens syfte

Syftet med studien är att få en fördjupad insyn i hur stödgivningen på länen går till samt att skapa ett basunderlag för vidare studier. Som kommer att framgå av rapporten är mångfalden av företagstyper och investeringstyper stor. För att genomföra uppföljande studier har vi sett det som nödvändigt att skilja företagsstyper och investeringstyper åt. Uppföljningarna kan handla om hur lyckosam en investering varit, om investeringen skulle genomförts även utan stöd etc. Den studie som vi presenterar här utgör som vi ser det en bra grund för uppföljande studier.

Ett annat syfte med studien är att skapa underlag för att förbättra kvalitén på de siffror vi levererar till EU. Bl.a. kräver EU uppgifter över ekonomiskt utfall som är komplicerat att få fram och av resursskäl måste begränsas till stickprovsvisa undersökningar. Föreliggande studie ger god grund för lämpliga stratifieringar i detta avseende och ger också en god beskrivning av situationen på företagen i utgångsläget innan investeringen påverkat resultatet.

Vi gör inga bedömningar över hur väl stödgivningen överensstämmer med intentionerna i Landsbygdsprogrammet. Inte heller behandlar vi den s.k. dödviktsfrågan, dvs. om investeringen skulle genomförts även utan stöd. Den senare frågan kommer dock att beröras något i slutkommentarerna och senare i en särskild rapport som LRF Konsult genomfört på Jordbruksverkets uppdrag.

4 Avgränsning

Studien omfattar perioden 2007–2011 men för 2010 och 2011 samlar vi in uppgifter enligt ett förenklat förfarande och sifferunderlaget är mer begränsat än för övriga år. Huvuddelen av rapporten behandlar perioden 2007–2009.

Studien begränsar sig till åtgärder i Landsbygdsprogrammet (LB) som innefattar stöd till enskilda företag i form av investeringsstöd. Enligt den terminologi som används i LB utgörs dessa åtgärder av

- Åtgärd 121 Modernisering av jordbruket
- Åtgärd 123 Högre värden i jord- och skogsbruket (det s.k. förädlingsstödet)
- Åtgärd 311 Diversifiering till annan verksamhet än jordbruk
- Åtgärd 312 Affärsutveckling i mikroföretag
- Åtgärd 313 Främjande av turistnäringen.

I rapporten kommer moderniseringsstödet och förädlingsstödet, som båda tillhör axel 1, att redovisas under skilda rubriker medan åtgärderna 311–313, som tillhör axel 3, kommer att behandlas under en gemensam rubrik.

Startstöd till unga jordbrukare (åtgärd 112) kan också ses som en form av investeringsstöd men är av en något annan karaktär än de som förtecknats ovan och kommer inte att behandlas i rapporten. Ett fåtal investeringsstöd beviljas inom andra åtgärder i axel 3 än vad som förtecknats ovan. Dessa är dock av så begränsad betydelse att vi valt att inte ta med dem i studien. Även här är investeringarna av annan karaktär än de som faller under strecksatserna ovan.

I rapporten kommer delstudien för moderniseringsstödet att redovisas i kapitel 7 och delstudien för förädlingsstödet i kapitel 8. Delstudien rörande axel 3- åtgärderna redovisas i kapitel 9. I kapitel 10 ger vi en del slutkommentarer i anslutning till sammanställningar över samtliga 5 åtgärder som behandlas i rapporten.

Uppgifter som kommer att redovisas rör arbetstid före och efter investeringen, omsättning och för jordbrukets animaliegrenar även förändring i antal djur som investeringen leder till. I vissa fall har det inte varit möjligt att få fram tydliga siffror för läget före och efter investeringen för hela företaget. Detta kan t.ex. gälla relativt stora företag som söker stöd för en mindre sidoverksamhet. Vi har då valt att redovisa investeringens nettoeffekter.

Underlaget som vi hämtar uppgifterna från utgörs i huvudsak av den sökandes affärsplan och i viss mån från annat underlag som den sökande lämnar in i samband med sin stödansökan. I affärsplanerna beskrivs utgångsläget (före investeringen) och vad investeringen väntas leda till när den gett full effekt. Det är alltså inte det verkliga utfallet som siffrorna belyser. Vi planerar och har delvis påbörjat uppföljningar av verkligt utfall. Vi har dock inte kommit så långt att vi kan ge några resultat från den studien.

5 Uppgifternas kvalitet

Uppgifterna i affärsplanerna är av skiftande kvalitet och uppvisar olikheter i utformning och innehåll.

Problemen handlar många gånger om hur väl den sökande lyckas särskilja effekterna av själva investeringen från andra faktorer som påverkar företagets framtid som allmän marknadsutveckling etc. Inte sällan gör han eller hon en allmän bedömning av företagets framtid där effekterna av investeringen över huvud taget inte separeras från andra påverkansfaktorer.

En stor del av grundarbetet i studien har ägnats åt att analysera rimligheten i den sökandes uppgifter och göra justeringar när vi bedömt grunduppgiften som orimlig. Med hjälp av den kategorisering av företagen som vi gjort i homogena grupper har vi ofta kunnat ta fram normer för vad som kan bedömas som rimligt för respektive företagsgrupp. Siffror från ansökningar som avviker alltför mycket från vad som gäller för merparten av likartade ansökningar har vi härigenom kunna skilja ut och justera.

För att göra det enklare både administrativt och i utvärderingen har Jordbruksverket genomfört en standardisering av affärsplanerna som fått genomslag under 2010. Resultatet av denna förändring har gjort utvärderingsarbetet något enklare. Fortfarande kvarstår en hel del kvalitetsbrister vilket gör att vi även för åren efter 2009 justerar siffror när vi upplever dem som över- eller underskattade.

6 Översiktlig sammanställning på åtgärdsnivå

Huvudtabeller och kommentarer redovisas i huvudpromemorian. För förädlingsstödet och företagsstöd axel 3 finns dessutom detaljerade uppgifter i bilagor. Antalsuppgifterna i tabellerna avser i princip antal företag. I enstaka fall har ett och samma företag beviljats stöd mer än en gång under perioden. När detta förekommit har vi inte fört ihop ansökningarna till det aktuella företaget vilket lett till att antalssiffrorna kan vara något överskattade. Övriga siffror påverkas dock inte av detta.

I tabell 1 redovisas en huvudsammanställning över antal ansökningar som beviljats stöd, stödgrundande investeringar och beviljat stödbelopp. Beslutsgrunden för stödgivningen utgörs av riktlinjer till länen som bl.a. tas fram av Jordbruksverket samt av länen utarbetade länsstrategier. I inledningen av varje kapitel kommer vi att kortfattat beröra innehållet i stödregler och länsstrategier.

Tabell 1 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd 2007-2009, totalt för riket åtgärd 121 moderniseringsstöd åtgärd 123 förädlingsstöd och företagsstöd axel 3

Åtgärd	Antal	Andel i %	Invest Mkr	Andel i %	Stöd Mkr	Andel i %
121 Modernisering	2925	62,5	6178,0	73,7	1143,4	71,0
123 Förädlingsstöd	388	8,3	759,0	9,1	136,0	8,4
311-313 Diversifiering, mikroföretag, turism	1370	29,3	1449,0	17,3	331,6	20,6
Summa	4683	100,0	8386,0	100,0	1611,0	100,0

Tabellen visar att drygt 71 % av stödkronorna går till investeringar inom ramen för moderniseringsstödet. Som andel av totala investeringar som får stöd är andelen högre. En viss spridning förekommer mellan länen. I Västerbotten går endast någon procent av stödkronorna till åtgärderna inom axel 3 medan motsvarande procenttal för Stockholms län är ca 40. Procentalen i tabellen speglar dock i stort situationen för flertalet län och visar att huvuddelen av stödpengarna går till moderniseringsåtgärden.

För perioden 2010-2011 är procentfördelningen mellan åtgärderna likartad den för perioden 2007-2009 men en viss förskjutning skedde från moderniseringsstödet till förädlingsstödet och axel 3-stöden. Räknar man på årsgenomsnitt är investeringsutgifter, stödbelopp och antal ansökningar genomgående högre för perioden 2010-2011 jämfört med perioden 2007-2009. Planerade investeringar är ca 5 % högre och beviljat stöd 39 % högre. Skillnaderna framgår mer i detalj i tabell 2 och kommer delvis att beröras längre fram.

Tabell 2 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd för perioderna 2007-2009 och 2010-2011, åtgärd 121 moderniseringsstöd åtgärd 123 förädlingsstöd och företagsstöd axel 3. Siffrorna omräknade till årsmedeltal

Åtgärd	Antal		Andel i %		Investering Mkr		Andel i %		Stöd Mkr		Andel i %	
	År 07-09	År 10-11	År 07-09	År 10-11	År 07-09	År 10-11	År 07-09	År 10-11	År 07-09	År 10-11	År 07-09	År 10-11
121 Modernisering	975	996	62,5	55,3	2059,3	1939,2	73,7	66,0	381,1	505,8	71,0	67,5
123 Förädlingsstöd	129	221	8,3	12,3	253,0	351,4	9,1	12,0	45,3	77,6	8,4	10,4
311-313 Diversifiering, mikroföretag, turism	457	583	29,3	32,4	483,0	649,2	17,3	22,1	110,5	165,6	20,6	22,1
Summa	1561	1800	100,0	100,0	2795,3	2939,8	100,0	100,0	537,0	749,0	100,0	100,0

I tabellen har inte sk moduleringsmedel inkluderats och inte heller de särskilda nationella medel som tillfördes mjölksektorn åren 2010 och 2011. Inkluderas dessa medel blir genomsnittssiffrorna för perioden 2010-2011 högre än vad som framgår av tabellen och procentfördelningen mer likartad den för 2007-2009. Det är framförallt mjölkföretagen (inom moderniseringsåtgärden) som tillförts extra medel.

7 Modernisering av jordbruket (åtgärd 121)

7.1 Övergripande regelverk för moderniseringsstödet

Länsstyrelsernas stödgivning styrs av övergripande stödregler som bl.a. tas fram av Jordbruksverket och som ger ramen för vad stöd får ges till. I princip kan man få stöd för alla ”hårda” investeringar (byggnader, maskiner och inventarier etc.) som rör driften och som inte utgör ersättningsinvesteringar. Villkoren är att investeringen inte fått offentligt stöd under de senaste 10 åren. Den sökande får inte heller ha börjat betala för investeringen. Det finns också rent budgetmässiga begränsningar. Om medel som länsstyrelsen tilldelats tagit slut vilket kan ske i slutet av en programperiod får den sökande inget stöd.

Som kommer att framgå längre fram är det för moderniseringsstödet mycket vanligt att stöd ges till byggnader och byggnadsinventarier medan det är mycket ovanligt att man ger stöd till fältinventarier. I inget fall har vi sett att stöd lämnats till inköp av t.ex. en jordbrukstraktor.

7.2 Länsstrategier

Varje län ska inför en programperiod utarbeta sk länsstrategier där det ska framgå vad länen prioriterar i sin stödgivning. Länsstrategierna följer ingen enhetlig uppställning och det är inte helt enkelt att göra en jämförelse. Länsstrategierna är delvis uppdelade på åtgärder och i många fall anges driftsgrenspecifika prioriteringar. Mer övergripande prioriteringar som rör landskapsvård, arbets- och djurmiljö är också vanliga liksom att investeringarna ska ge arbetstillfällen och /eller förbättra lönsamheten hos berörda företag. I bilaga 1 återfinns en sammanställning för innevarande programperiod där vi försökt att dela in prioriteringarna i vissa rubriker. Som framgår av bilagan prioriterar många län investeringar i mjölkproduktion. Även investeringar som stimulerar betesdrift ligger högt på listan. För Norrbottens län anges speciellt att investeringar i potatisproduktion och grönsaksodling är prioriterade. I övrigt uppvisar prioriteringarna en ganska stor spridning som framgår av bilagan.

I länsstrategierna finns också uppgifter om vad som inte prioriteras av länen. För moderniseringsåtgärden säger en del län att man inte prioriterar köp av befintliga byggnader och fältmaskiner. I det senare fallet är dock stödgivning mycket ovanlig även för län som inte specifikt anger att man inte prioriterar fältmaskiner. För Västerbotten sägs att man inte lämnar stöd för inköp och installation av den första mjölkroboten på gården.

Som kommer att framgå av sammanställningarna längre fram är det inte alltid enkelt att läsa ut hur länsprioriteringarna slår igenom i stödbesluten.

7.3 Takbelopp och stödandelar

Flertalet länsstyrelser (16 av 21) ger 30 % i stöd räknat på ersättningsberättigad investeringsutgift. För Norrlandsläna är stödandelen många gånger högre och olika procentsatser kan gälla för olika delar av länet.

För 19 av 21 län betalas stödpengar ut upp till ett takbelopp som varierar från län till län. Lägst takbelopp har Östergötlands län med 480 000 kr, högst delar av Västerbottens län med 3 500 000 kr. I Västernorrlands län och Jämtlands län tillämpas inget takbelopp. I bilaga 2 återfinns en länsvis sammanställning med takbelopp och stödandelar för moderniseringsstödet.

Många investeringar i mjölkproduktion och andra kapitalintensiva animaliegrevar uppgår till höga belopp och takbeloppsreglerna innebär ibland att stödet i praktiken endast motsvarar några procent av stödberättigad kostnad. För län utan takbelopp finns exempel på utbetalningar till enskilda företag på 10 Mkr eller mer.

Uppställningen i bilaga 2 avser nuvarande regler. För 2007-2009 tillämpade en del län något lägre takbelopp än vad som anges i bilagan.

7.4 Undersökningsresultat moderniseringsstöd

7.4.1 Övergripande resultat

Jordbruksföretag förekommer i många storlekar och driftsinriktningar vilket också avspeglar sig i stödgivningen till företag som söker moderniseringsstöd. För att göra en ändamålsenlig kartläggning har vi sett det som lämpligt att dela in företagen i olika kategorier. Utgångspunkten är syftet med investeringen som oftast kan kopplas till företagets driftsinriktning. Vid sidan av driftsinriktningar har vi valt att lägga investeringar som uteslutande avser gödselvårdsanläggningar och foderanläggningar i en särskild kategori då denna form av investering är vanlig i många län. Med samma motivering har vi lagt investeringar som enbart rör energiproduktion eller energiförbrukning (t.ex. övergång från fossila bränslen till förnyelsebar energi) i en kategori.

Fullständig kategoriindelning framgår av tabell 3 där också uppgifter om antal beviljade ärenden redovisas per kategori liksom planerade investeringar och beviljat stödbelopp.

Tabell 3 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd 2007-2009, totalt för riket åtgärd 121 Moderniseringsstöd

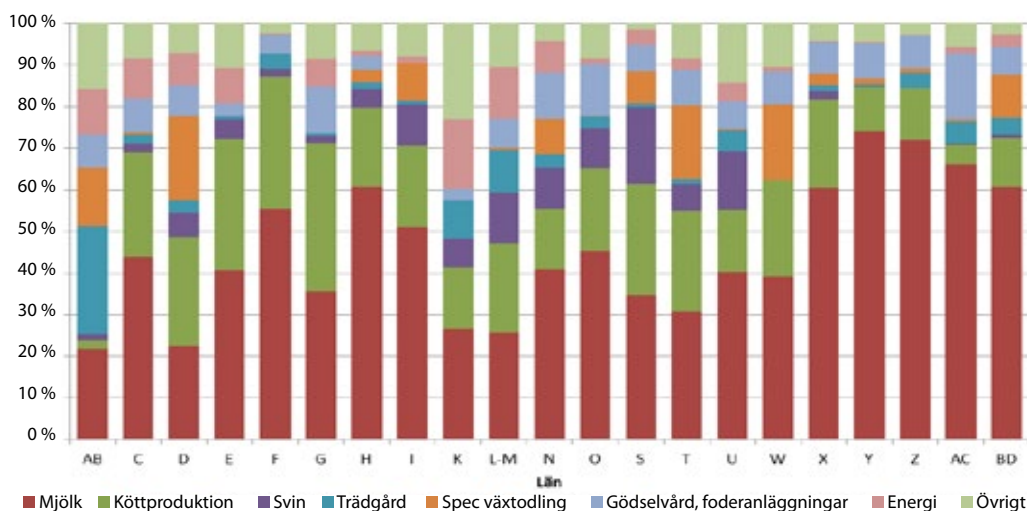
Kategori	Antal	Andel i %	Invest Mkr	Andel i %	Stöd Mkr	Andel i %
Mjök	834	28,5	3381,7	54,7	552,4	48,3
Självrekyterande köttprod	451	15,4	597,5	9,7	147,4	12,9
Specialiserad ungnötsuppfödning	183	6,3	358,0	5,8	68,7	6,0
Svin	163	5,6	594,0	9,6	68,7	6,0
Fjäderfä	62	2,1	199,8	3,2	31,9	2,8
Får	104	3,6	79,6	1,3	22,0	1,9
Häst	33	1,1	34,4	0,6	9,6	0,8
Energi	259	8,9	202,7	3,3	44,3	3,9
Trädgård	163	5,6	163,8	2,7	40,5	3,5
Specialiserad växtodling	128	4,4	174,5	2,8	46,2	4,0
Gödselvård, foderanläggning	466	15,9	335,3	5,4	97,5	8,5
Övrigt	79	2,7	56,7	0,9	14,3	1,3
Summa	2925	100,0	6178,0	100,0	1143,4	100,0

Som framgår av tabellen faller närmare 50 % av beviljat stöd på produktionsgrenen mjölk, medan motsvarande andel beviljade ansökningar ligger under 30 %. Investeringarna i mjölkproduktion är relativt höga räknat per företag. Närmare 20 % av stödkronorna går till köttproduktion och då i första hand till självrekryterande köttproduktion. Genomsnittsinvesteringarna är här betydligt lägre än för mjölk. Relativt stor del av stödpengarna går också till fristående investeringar i gödselvårdsanläggningar och foderanläggningar.

Samtliga siffror i tabellen avser treårsperioden 2007-2009. På årsbasis motsvarar de 552 Mkr som utgår i stöd till mjölkproducenter ca 180 Mkr. Detta kan jämföras med t.ex. nationellt pristillägg i norra Sverige som uppgår till ca 300 Mkr årligen.

Av följande diagram framgår procentuell fördelning på kategorier länsvis. För att få bilden tydlig har vissa kategorier slagits ihop. Mjölk särredovisas liksom svin, gödselvård/foderanläggning, trädgård, specialiserad växtodling och energi. Självrekryterande nötköttsproduktion har slagits ihop med specialiserad ungnötsuppfödning och benämns i diagrammet Nötköttsproduktion. Övriga kategorier har lagts samman till en kategori Övrigt.

Diagram 1 Procentfördelning av beslutade stödbelopp på olika verksamheter, åtgärd 121 Moderniseringsstöd

Stockholms, Sörmlands, Blekinge och Skåne län utmärker sig i diagrammet med låg stödandel för mjölk. För Blekinge län är dock ansökningarna få och procentfördelningen kan svänga från år till år.

I Norrlandsläna är stödandelen för mjölk hög vilket är naturligt med hänsyn till den produktionsgrenens starka ställning i regionen.

För Stockholms län ges relativt mycket stöd till trädgårdsföretag vilket också gäller Skåne, Blekinge och Norrbottens län. En del län ger också relativt mycket stöd till växtodlingsanläggningar. För Sörmlands län och Örebro län är stödandelen här mycket hög. Även Stockholm, Gotland, Halland, Dalarna och Norrbotten uppvisar höga andelar. Investeringarna i växtodlingsanläggningar gäller i första hand spannmålstorkar, lageranläggningar för spannmål samt lageranläggningar mm för potatis.

Utvecklingen under 2010 och 2011

För 2010 och 2011 har vi inte ännu inte bearbetat materialet på ett sätt som möjliggör en uppställning likartad den för perioden 2007-2009. Preliminärt kan vi dock se att beviljat stöd till mjölkföretagen ökat markant (ca 40 % räknat på årsbasis). Bakomliggande investeringar har ökat med drygt 20 %. För nötköttsföretagen är förändringarna små. Till stor del förklaras den ökade medelstilldelningen till mjölkföretagen av att särskilda medel tillförts denna sektor fr.o.m. 2010.

Särskilda medel har också tillförts till bioenergiansatningar och förnybar energi (ca 40 Mkr).

7.4.2 Detaljerade sammanställningar kategori för kategori

Nedan redovisas siffror som vi fått fram i studien kategori för kategori. Sammanställningarna avser i första hand riket totalt. För de större produktionsgrenarna ger vi en del kommentarer länsvis.

Mjolk

Investeringarna har delats in i 7 grupper efter inriktning på investeringen. Vid uppdelningen har investeringar som innefattar installation av automatisk mjölkning skiljts från övriga investeringar. Investeringar som i huvudsak rör ny- och tillbyggnad av stallar för rekryteringsdjur redovisas också som en särskild grupp. Nybyggnation för mjölkkor har skiljts från till- och ombyggnader. I antal ärenden dominerar gruppen Till- och ombyggnad utan automatisk mjölkning medan den största investeringsvolymen faller på företag som investerat i nybyggnad med automatisk mjölkning. Mer än hälften av antalet investeringar i nybyggnader sker i kombination med installation av automatisk mjölkningsanläggning. Motsvarande andel för till- och ombyggnader är 33 %. Exempel på vad som redovisas under Övrigt är olika former av förbättringar i mjölkkningsutrustningar (ej mjölkrobot) och mjölkkrum samt förbättringar av personalutrymmen.

Som framgår av tabell 4 har 71 företag fått stöd som enbart avser installation av automatisk mjölkning utan att annan byggnadsåtgärd genomförts. I några fall påverkades mjölkkoantalet marginellt och i övrigt inte alls.

Investeringar i mjölkproduktion är ofta omfattande mätt i pengar. Speciellt gäller detta rena nybyggnader. Genomsnittsbeloppet per ansökan ligger här på närmare 9 Mkr. Stödandelen ligger i genomsnitt på ca 17 %, dvs. klart under de 30 % som normalt gäller upp till takbeloppet.

Tabell 4 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och förändringar i djurplatser för företag som investerar i mjölkproduktion. Gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Antal mjölkplatser			Invest Mkr	Stöd Mkr
		Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)		
Nybyggnation med aut mjölkkanläggning	118	7 006	13 228	6 222	1 059,1	177,9
Nybyggnation utan aut mjölkkanläggning	94	5 415	12 336	6 921	811,7	72,1
Till-och ombyggn med aut mjölkkanläggning	89	8 015	11 970	3 955	361,0	65,4
Till-och ombyggn utan aut mjölkkanläggning	180	17 397	26 938	9 541	602,1	100,0
Endast aut mjölkkanläggning	71	7 604	7 671	67	169,0	42,7
Endast ungdjursstall	169	15 597	16 373	776	299,7	72,1
Övrigt	113	8 918	9 224	306	79,0	22,2
Summa	834	69 952	97 740	27 788	3381,7	552,4

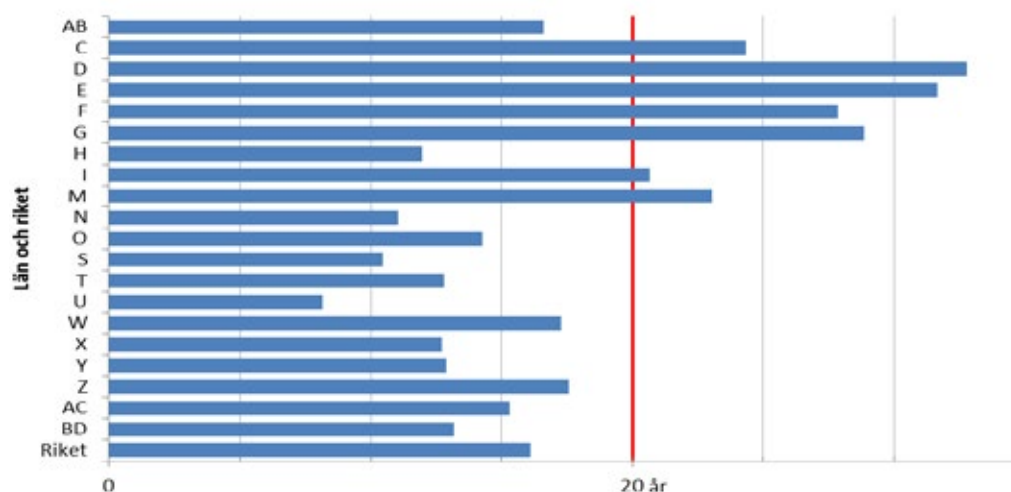
Gränsen mellan nybyggnad och tillbyggnad går inte alltid att klart läsa ut av materialet. Med ledning av beräkningar över hur investeringsvolymen förhåller sig till antal tillkommande platser går det dock att göra rimlighetsbedömningar vilket vi också gjort om det inte klart framgår vad som gäller.

Genomsnittskostnaden för en mjölkplats kan beräknas till ca 73 000 kr med ledning av siffrorna i tabellen. De totala investeringsutgifterna för de 4 första kategorierna (2834 mkr) har då dividerats med antal nya mjölkplatser för samma kategorier (13228+12336+3955+9541). Spridningen i genomsnittskostnad mellan länen är måttlig. Endast något enstaka län hamnar utanför intervallet 60 000-80 000 kr.

Ställs antal nybyggda mjölkplatser i relation till totalt antal mjölkkor i landet får man ett grovt mått på förnyelsetakten. Man kan diskutera vilka kolumnsiffror man bör räkna in i begreppet nybyggda mjölkplatser. Vid en hög skattning inkluderar samtliga platser i kolumn (2) för de 4 första kategorierna och endast tillkommande platser (kolumn (2-1) för övriga kategorier. Det man normalt brukar räkna med är en förnyelsetakt på 15-20 år beroende på hur relationen byggnadsskal och byggnadsinventarier ser ut. Siffrorna i tabellen pekar på att förnyelsetakten ligger på runt 16 år, dvs. inom intervallet för en normal årlig förslitning. Hänsyn har då tagits till att siffrorna i tabellen avser en treårsperiod.

Variationerna i förnyelsetakt mellan länen är stora. För Norrlandslänen är förnyelsetakten relativt snabb liksom för Västmanlands, Hallands, Kalmar, Västra Götalands, Örebro och Värmlands län. I diagram 2 visas förnyelsetakterna för samtliga län utom Blekinge som hade relativt få ärenden.

Diagram 2 Förnysetakt mjölkkoplatser räknat i år länsvis för perioden 2007-2009

Några län framhåller att investeringsbenägenheten i mjölkproduktionen som den framkommer i stödansökningarna kan variera från år till år och att man bör utgå från längre tidsperioder än 3 år för att dra några slutsatser om regionala skillnader. En grov bedömning över utvecklingen för 2010 och 2011 styrker delvis detta påstående. Jönköpings, Östergötlands, Sörmlands och Dalarnas län visar snabbare förnysetakt under perioden 2010-2011 jämfört med 2007-2009. Skillnaden är speciellt markant för Dalarnas och Sörmlands län. Omvänt visar Hallands, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län en långsammare förnysetakt 2010-2011 jämfört med 2007-2009. Speciellt stor skillnad uppvisar Västernorrland som har mycket låg stödgivning till mjölk under den senare perioden. För andra län än de nu nämnda pekar överslagsberäkningen på att förnysetakten generellt sett är något högre 2010-2011 jämfört med perioden innan men att skillnaderna inte är så stora.

En del investeringar kan göras utan stöd och tas inte upp här. Studier av den s.k. förprövningsstatistiken kan eventuellt ge underlag för att bedöma omfattningen av investeringar som genomförs utan stöd.

Tabell 5 Förväntad förändring i genomsnittlig besättningsstorlek, mjölkkor

Typ av investering	Genomsnittlig besättningsstorlek, antal mjölkkor			
	Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)	Förändring i procent
Nybyggnation med aut mjölkanläggning	59	112	53	88,8
Nybyggnation utan aut mjölkanläggning	58	131	74	127,8
Till-och ombyggn med aut mjölkanläggning	90	134	44	49,3
Till-och ombyggn utan aut mjölkanläggning	97	150	53	54,8
Endast aut mjölkanläggning	107	108	1	0,9
Endast ungdjursstall	92	97	5	5,0
Övrigt	79	82	3	3,4
Totalt	84	117	33	39,7

I tabell 5 visas förändringen i genomsnittlig besättningsstorlek. Kategorin Nybyggnad utan automatisk mjölkanläggning har den högsta procentuella

ökningen (genomsnittlig besättningsstorlek mer än fördubblas) medan besättningarna i Till-och ombyggnader med automatisk mjölkanläggning ökar med knappt 50 % i genomsnitt. Efter genomförda investeringar väntas besättningarna uppgå till i genomsnitt mellan 110 och 150 mjölkkor för de 4 översta kategorierna. Utbyggnader till 250 mjölkkoplatser eller mer är inte ovanliga. Många brukare anpassar besättningsstorleken till vad som är lämpligt vid installation av mjölkrobot. En mjölkrobot betjänar ca 70 mjölkkor och antalet mjölkkor som man bygger ut för anpassas till detta.

Tabell 6 Förväntad förändring i arbetstid för företag som fått stöd för mjölkproduktion, gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Årsarbetstid i 1000 tim totalt			Årsarbetstid i 1000 tim per företag		
		Före invest.	Efter invest.	Förändring	Före invest.	Efter invest.	Förändring
Nybyggnation med aut mjölkanl	118	578,8	621,5	42,7	4,90	5,27	0,36
Nybyggnation utan aut mjölkanl	94	463,9	614,9	151,0	4,94	6,54	1,61
Till-och ombyggn med aut mjölkanl	89	534,1	553,2	19,2	6,00	6,22	0,22
Till-och ombyggn utan aut mjölkanl	180	1106,1	1311,2	205,0	6,15	7,28	1,14
Endast mj robot	71	492,5	400,5	-92,0	6,94	5,64	-1,30
Endast ungdjursstall	169	1006,3	988,7	-17,6	5,95	5,85	-0,10
Övrigt	113	592,0	585,1	-6,9	5,24	5,18	-0,06
Summa	834	4773,7	5075,1	301,5	5,72	6,09	0,36

Arbetstiden beräknas öka med ca 302 000 timmar motsvarande 168 årsarbetsverken. Ökningen motsvarar ca 6,5 % av det ursprungliga arbetsbehovet och kan jämföras med ökningen i antalet koplatser som beräknas till 40 % med ledning av siffrorna i tabell 4. Jämförelsen illustrerar storleken på de effektivitetsvinster som uppnås i samband med att besättningar byggs ut och tiden per mjölkko sänks. En bidragande orsak till den lägre arbetstiden per mjölkko är övergången till automatisk mjölkning. Av tabell 4 kan man läsa ut att investeringar i mjölkrobotar berör drygt hälften av alla mjölkkoplatser som tillkommit genom investeringarna (kategorierna Ungdjursstallar och Övrigt har då exkluderats).

Nötkött

En annan betydelsefull grupp stödmottagare är företag med *självrekryterande nötköttsproduktion*. Stödansökningarna har vi här valt att dela in efter om investeringen avser ren nybyggnation, om den avser tillbyggnad av befintligt stall eller om den avser ombyggnad av stall som tidigare använts för annan produktion. I vissa fall genomförs bygnadsåtgärder som inte avser ny-till- eller ombyggnad. Vi har valt att lägga den senare typen av investeringar under samlingsrubriken Övrigt. I tabell 7 visas hur djurplatser, investeringar och stödbelopp fördelar sig på de fyra kategorierna.

Tabell 7 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och förändringar i djurplatser för företag som investerar i självrekryterande köttproduktion. Gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Antal dikoplatser			Invest Mkr	Stöd Mkr
		Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)		
Nybyggnad	202	6403	12583	6180	403,3	93,2
Tillbyggnad	152	5761	9098	3337	127,1	35,6
Ombyggnad	41	1049	2263	1214	43,6	10,8
Övrigt	56	2383	2466	83	23,5	7,8
Summa	451	15596	26410	10814	597,5	147,4

Gränsen mellan nybyggnad och tillbyggnad framgår inte alltid av materialet. Med ledning av beräkningar över hur investeringsvolymen förhåller sig till antal tillkomna platser går det dock att göra rimlighetsbedömningar.

Som kan läsas ut av tabellen faller ca 45 % av antalet ansökningar och nästan 68 % av investeringarna på rena nybyggnader. Den genomsnittliga investeringsvolymen är också klart högst för denna kategori. I vissa fall kan ansökningarna avse utökning av gödselvårdsanläggning och/eller foderanläggning förutom själva byggnadsinvesteringen. Utgiften per dikoplats blir i dessa fall högre än om endast byggnaden berörs av investeringen.

Utgår man från kolumn (2) och summerar siffrorna för de 3 första kategorierna skulle antalet förnyade eller förbättrade dikoplatser uppgå till 23 944 vilket på årsbasis motsvarar 7980. Vi antar då att befintliga platser i stallar som byggs till också förbättras. Relateras 7980 till antal dikor för 2009 som var ca 190 000 kan förnyelsetakten beräknas till 24 år vilket är högt om man räknar med att en dikoplats bör vara avskriven efter maximalt 20 år. Vissa investeringar kan dock ha genomförts utan stöd vilket gör att förnyelsetakten i praktiken kan vara snabbare än vad siffrorna i tabellen antyder.

För företag som tagits upp under Övrigt i tabellen kan investeringarna avse olika saker som ombyggnad av en befintlig byggnad som tidigare använts för svinproduktion eller mjölkproduktion till dikostall och investeringar i ny inredning (t.ex. från uppbundet till lösdrift).

Antalet dikor per besättning väntas öka med i genomsnitt 24 djur som en följd av investeringarna vilket motsvarar en 70 %-ig höjning räknat på ursprungligt koantal. Riksgenomsnitt år 2009 låg på 16 dikor och endast 5 % av dikoföretagen hade besättningar över 50 dikor.

Tabell 8 Förväntad förändring i genomsnittlig besättningsstorlek, dikor

Typ av investering	Genomsnittlig besättningsstorlek, antal dikor			
	Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)	Förändring i procent
Nybyggnad	31,7	62,3	30,6	96,5
Tillbyggnad	37,9	59,9	22,0	57,9
Ombyggnad	25,6	55,2	29,6	115,7
Övrigt	42,6	44,0	1,5	3,5
Totalt	34,6	58,6	24,0	69,3

Arbetsbehovet förväntas öka med totalt 91 000 timmar motsvarande 51 årsarbetsverken. Vid övergång till större djurbesättningar minskar arbetsåtgången per diko.

Tabell 9 Förväntad förändring i arbetstid för företag som fått stöd för självrekryterande köttproduktion

Typ av investering	Antal företag	Årsarbetstid i 1000 tim. totalt			Årsarbetstid i 1000 tim. per företag		
		Före invest.	Efter invest.	Förändring	Före invest.	Efter invest.	Förändring
Nybyggnad	202	492,6	549,0	56,3	2,44	2,72	0,28
Tillbyggnad	152	336,3	371,5	35,2	2,21	2,44	0,23
Ombyggnad	41	114,1	114,4	0,2	2,78	2,79	0,01
Övrigt	56	138,5	137,7	-0,8	2,47	2,46	-0,01
Totalt	451	1081,5	1172,6	91,0	2,40	2,60	0,20

Under den studerade treårsperioden beviljades 183 ärenden stöd för investering i *specialiserad ungnötsuppfödning*. I tabell 10 visas antal ungnötsplatser, planerade investeringar och beslutade stöd för denna kategori. I uppställningen redovisas uppfödningens formen mellankalv som en separat grupp.

Tabell 10 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och förändringar i djurplatser för företag som investerar i specialiserad ungnötsproduktion. Gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Antal ungnötsplatser			Invest Mkr	Stöd Mkr
		Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)		
Nybyggnad ej Mellankalv	82	5760	15630	9871	223,8	38,1
Om- och tillbyggnad ej Mellankalv	75	8715	14576	5861	109,1	25,2
Mellankalv	8	4450	7330	2880	16,8	3,2
Övrigt	18	1987	2307	320	8,3	2,2
Summa	183	20912	39843	18932	358,0	68,7

Exempel på Övrig investering är byggnation av nytt mottagningsstall för kalvar samt ny stallinredning (från uppbundet till lösdrift).

Antalet nya ungdjursplatser kan beräknas till 30 500 med ledning av siffrorna i tabell 10 (mellankalv ej inräknat). Utslaget på 3 år motsvarar detta ca 10 200 platser. Samtliga ungnötsplatser i riket i specialiserade besättningar uppgick år 2009 uppgick till ca 126 000. I förhållande till detta pekar siffrorna i tabellen på en investeringstakt som är högre än vad som motsvarar en årlig förslitning.

För företag som genomfört nybyggnad eller till- och ombyggnad mer än fördubblades genomsnittsbesättningen (från knappt 100 till nästan 200).

De 8 ärende som gäller mellankalv fördelar sig på 5 län (Uppsala, Skåne, Västra Götaland, Örebro och Jämtland).

Tabell 11 Förväntad förändring i arbetstid för företag som fått stöd för specialiserad ungnötsproduktion

Typ av investering	Antal företag	Årsarbetstid i 1000 tim. totalt			Årsarbetstid i 1000 tim. per företag		
		Före invest.	Efter invest.	Förändring	Före invest.	Efter invest.	Förändring
Nybyggnad ej Mellankalv	82	235,8	282,0	46,2	0,56	3,44	0,56
Om- och tillbyggnad ej Mellankalv	75	226,4	253,2	26,8	0,36	3,38	0,36
Mellankalv	8	43,3	47,4	4,1	0,51	5,93	0,51
Övrigt	18	47,8	50,2	2,4	0,13	2,79	0,13
Summa	183	553,4	632,8	79,4	0,43	3,46	0,43

Totalt förväntas investeringarna medföra ett ökat arbetsbehov av 79 000 arbetstimmar motsvarande 44 årsarbetsverken. Även för denna produktionsgren förväntas effektivitetsvinsterna bli stora genom investeringarna.

Svin

Totalt 163 ärenden som rör svinproduktion beviljades stöd under perioden. 93 av dessa hade som syfte att utöka produktionen genom ny- och tillbyggnader medan 70 ärenden avsåg modernisering och förbättringar som inte påverkade produktionsstorlek. I mer än hälften av de senare fallen rör det sig om investeringar i tvättautomater. I tabell 12 visas investeringsbelopp och stödbelopp för produktionshöjande respektive icke produktionshöjande investeringar.

Tabell 12 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd för företag som investerar i svinproduktion

<i>I Investeringar som medför produktionsökningar</i>			
	Antal ärenden	Invest. Mkr	Stöd Mkr
Spec. smågrisproduktion	27	155,8	13,0
Spec. slaktsvinsproduktion	23	110,6	16,9
Integrerad besättning	30	185,3	19,2
Suggpoolsanslutna företag	13	78,2	8,6
Summa	93	529,9	57,7

<i>II Investeringar som inte medför produktionsökningar</i>			
	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr
Spec. smågrisproduktion	16	27,4	3,4
Spec. slaktsvinsproduktion	23	11,6	2,8
Integrerad besättning	29	24,6	4,6
Suggpoolsanslutna företag	2	0,5	0,2
Summa	70	64,1	11,0

Svinproduktionen är storskalig vilket återspeglar sig i ett högt genomsnittsvärde för investeringar som medför produktionsökningar. Stödandelen är här relativt låg (ca 11 %) beroende på att flertalet investeringar ligger högt över takbeloppen för stödet.

För företag som genomför icke produktionshöjande investeringar handlar investeringarna ofta om förbättringar av ventilationsanläggningar förutom inköp av tvätt-automater.

Tabell 13 Förväntad förändring i antal djurplatser för företag som investerat i svinproduktion, siffrorna avser endast företag som planerar produktionshöjande investeringar

	Antal slaktsvinsplatser			Antal platser modersuggor ¹⁾		
	Före invest.	Efter invest.	Diff	Före invest.	Efter invest.	Diff
Spec. smågrisproduktion	560	0	-560	4412	8761	4349
Spec. slaktsvinsproduktion	20048	45970	25922	325	0	-325
Integrerad besättning	28728	56164	27436	5684	7355	1671
Suggpoolsanslutna företag	9300	12300	3000	525	557	32
Summa	58636	114434	55798	10946	16673	5727

1) Omfattar ej suggor i suggpooler

Som framgår av tabellen beräknas antalet slaktsvinsplatser öka med ca 56 000 och antal platser för modersuggor med ca 5 700. Uppfödningssystemen för svin är komplicerade då vissa företag är medlemmar i sk suggpooler där modersuggorna under en del av året vistas i annat stall än gårdens egna stall. Ibland förekommer kombinationer mellan egna suggor och suggor från suggpooler på ett och samma företag. I tabellen har enbart suggor som helt vistas på den egna gården tagits upp. För suggpoolsanslutna företag är endast de egna suggorna upptagna. Till detta kommer suggor från suggpooler som inte syns i tabellen. I affärsplanerna anger

företagarna här ökningen i antal grisningar och inte i antal djur. Totalt väntas antal grisningar öka från ca 2 100 till ca 6 200 för företag som fått stöd för mottagningsstall.

Systemet med suggpooler är koncentrerade till Värmlands, Gotlands, Blekinge, Skåne, Hallands och Örebro län. I t.ex. Västra Götaland förekom ingen investering som rör suggpoolsanslutna företag.

Jämförs siffrorna i tabellen med totalt antal slaktsvin respektive modersuggor i länet motsvarar investeringarna i slaktsvinsplatser knappt vad som går bort i årlig förslitning. För modersuggor är det svårt att göra en jämförelse på grund av systemet med suggpooler.

Ofta kombineras investeringar i nya djurplatser med investeringar i foderanläggningar, gödselvårdsanläggningar mm. Kostnaden per ny stallplats kan därigenom variera från investering till investering.

Investeringar som syftar till produktionsökningar förväntas leda till ett ökat arbetsbehov med totalt ca 119 000 arbetstimmar motsvarande 66 årsarbetsverken. I tabell 14 visas förändringen av arbetstiden uppdelad på olika produktionsformer.

Tabell 14 Förväntad förändring i årsarbetstid för företag som investerat i svinproduktion, siffrorna avser endast företag som planerar produktionshöjande investeringar

	Arbetstid, 1000 tim.		
	Före invest.	Efter invest.	Diff
Spec. smågrisproduktion	107,3	149,4	42,2
Spec. slaktsvinsproduktion	68,1	88,7	20,5
Integrerad besättning	160,8	196,3	35,5
Suggpoolsanslutna företag	43,6	64,2	20,6
Summa	379,8	498,6	118,8

Den största ökningen i förväntat arbetsbehov faller på smågrisproduktionen. Ökningen i arbetsbehov för integrerade besättningar är lägre trots att investeringsvolymen är högre.

Icke produktionshöjande investeringar väntas leda till ett något lägre arbetsbehov än i utgångsläget vilket i huvudsak förklaras av att införande av ny teknik många gånger är arbetsbesparande. Förändringen är dock totalt sett liten.

Fjäderfä

62 ärenden beviljades stöd under perioden för investeringar i olika former av fjäderfäproduktion. Den vanligaste typen av investering rör utbyggnad av äggproduktion dit 65 % av det samlade stödbeloppet gick.

Tabell 15 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd, utökat arbetsbehov och utökat antal djurplatser för företag som investerar i ägg- och slaktsfjäderfäproduktion, uppdelat på typ av uppfödning

Typ av uppfödning	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr	Utökat arbetsbehov 1000 tim.	Utökat antal djurplatser 1000-tal
Värphöns, utbyggn.	36	126,7	20,6	45,6	363,4
Värphöns övrigt	9	11,6	3,5	0,9	0,8
Slaktkyckling, utökning	9	36,5	3,9	19,6	335,3
Livkyckling, utökning	4	9,2	2,0	3,3	39,1
Kalkonuppfödning	2	3,0	0,7	2,9	6,0
Övrigt	2	12,9	1,3	1,0	0,0
Summa	62	199,8	31,9	73,2	

Uppgifterna om antal djurplatser före investeringarna saknas till stora delar i affärsplanerna. De siffror som finns indikerar att utökningen av djurantalet för företag som bygger ut motsvarar en fördubbling av det ursprungliga djurantalet. Företag med större värphönsbesättningar har ofta förädling av ägg på företaget (packeri mm). Ibland avser investeringen till viss del även förädlingsverksamheten.

Enligt affärsplanerna förväntas investeringarna generera ett ökat arbetsbehov med ca 73 000 timmar motsvarande ca 41 årsarbetsverken.

Ca 60 % av alla investeringar är lokaliserade till Kalmar, Skåne, Västra Götaland och Örebro län.

Får och getter

97 ärenden rörande *fårskötsel* beviljades stöd under perioden. I nästan samtliga fall avser investeringarna ny-till eller ombyggnader som medför att produktionen ökar. Några få företag producerar fårmjölk som vidareförädlas vid sidan av ren fårköttproduktion.

Tabell 16 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och förväntade förändringar i djurplatser för företag med verksamhet knuten till får. Gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Antal platser för tackor				Invest Mkr	Stöd Mkr
		Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)			
Nybyggnad	52	5646	14237	8591	55,3	14,8	
Till- och ombyggnad	41	3181	7244	4063	21,0	6,1	
Övrigt	4	600	600	0	1,5	0,5	
Summa	97	9427	22081	12654	77,8	21,4	

Den genomsnittliga besättningsstorleken väntas mer än fördubblas genom investeringarna för företag som genomför produktionshöjande investeringar (från utgångsläget 97 tackor). Produktionsgrenen är inte lika kapitalkrävande som många andra animaliegrenar vilket framgår av att genomsnittsinvesteringen är låg (ca 800 000 kr).

Investeringarna under Övrigt avser förbättringar och kompletteringar av stallar som inte medför produktionsökningar.

Fårskötsel är relativt arbetskrävande och uppgifterna i affärsplanerna pekar på ett utökat arbetsbehov med 34 årsarbetsverken.

Tabell 17 Förväntad förändring i arbetstid för företag som fått stöd för verksamhet knuten till får

Typ av investering	Antal företag	Ökad årsarbetstid totalt i 1000 tim.	Ökad årsarbetstid i 1000 tim. per företag
Nybyggnad	52	40,5	0,78
Till- och ombyggnad	41	20,3	0,49
Övrigt	4	0,0	0,00
Totalt	97	60,8	0,63

Beviljade stöd rörande *gethållning* förekommer endast i Jämtlands, Gävleborgs, Kalmar och Östergötlands län. 4 v de 7 investeringarna faller på Jämtlands län. I samtliga fall är slutprodukten getost som säljs under speciellt varumärke. Investeringens utgifter som de redovisas i tabellen nedan avser dock endast själva djurhållningen. Stöd till gethållare ges också inom ramen för Förädlingsstödet för förädling av getmjölk.

Tabell 18 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och förväntade förändringar i djurplatser för företag som investerar i verksamhet knuten till getter. Gruppering efter typ av investering

Typ av investering	Antal företag	Antal platser moderdjur			Invest Mkr	Stöd Mkr
		Före invest. (1)	Efter invest. (2)	Förändring (2-1)		
Nybyggnad	2	31	60	29	0,36	0,15
Till- och ombyggnad	2	90	110	20	0,59	0,09
Övrigt	3	370	370	0	0,91	0,40
Summa	7	491	540	49	1,86	0,64

Som framgår av tabellen handlar det om låga investeringsbelopp vilket indikerar att produktionsgrenen är kapitalexensiv. Arbetstiden väntas öka med 1 000 timmar när investeringen fått fullt genomslag.

Häst

33 företag beviljades stöd för investeringar i hästanläggningar under perioden inom ramen för moderniseringsstödet. Merparten av satsningarna rörde ny-till eller ombyggnad av stall för avelshästar. I genomsnitt investerades drygt 1 Mkr. Investeringar över 2 Mkr är ovanliga. Totalt beräknas investeringarna uppgå till 34,4 Mkr och beslutat stödbelopp till 9,6 Mkr.

Arbetsbehovet är enligt affärsplanerna högt och totalt anges en sysselsättningseffekt av investeringarna på drygt 15 årsarbetsverken. Det är svårt att bedöma rimligheten i denna siffra och troligen inräknas en hel del arbetstid med låga ersättningsanspråk in. Även arbetstid som rör annat än effekten av själva investeringen kan förekomma.

Västra Götaland står för drygt 40 % av antalet beviljade ansökningar.

Som framgår senare i rapporten så ligger tonvikten på stödgivning till hästverksamhet i axel 3. Under axel 1 ges enbart stöd till uppfödning av hästar.

Energi

Till denna kategori har vi fört investeringar som enbart rör energianläggningar och nyplantering av energiskog. Energianläggningar kopplade till biogas från stallgödsel redovisas under Gödselvårdsanläggningar/foderanläggningar längre fram.

116 av 259 investeringar avser ersättning av oljeeldad panna med bioenergi panna eller annan investering i bioenergianläggning. Län där trädgårdsodling är vanlig (i första hand Skåne) ger mycket stöd till biopannor för uppvärmning av växthus.

Ett stort antal företag har också beviljats stöd för anläggning av energiskog. Totalt gavs stöd för anläggning av ca 740 ha energiskog under den studerade perioden vilket i genomsnitt motsvarar drygt 250 hektar per år. Investeringsbeloppen per ansökan är relativt låg.

Tabell 19 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd för företag som investerar i energianläggningar, uppdelat på typ av anläggning

Typ av investering	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr	Areal energiskog, ha
Installation biopanna, jordbruk	71	101,9	22,41	
Installation biopanna, trädgård	45	48,9	9,75	
Anläggning av energiskog	80	7,6	2,96	742,2
Övrigt	63	44,3	9,15	
Summa	259	202,6	44,27	742,2

Stödgivningen till energi är relativt omfattande och överstiger t.ex. vad som går till fjäderfä och får.

Trädgård

Under denna rubrik redovisas andra investeringar i trädgårdsnäring än investeringar i energisystem. Stöd till trädgårdsnäringen är koncentrerade till Skåne, Stockholms och Västra Götalands län som tillsammans står för 90 av 163 beviljade ansökningar. Merparten av företagen bedriver olika typer av odlingar under glas. En del frilandsodlande trädgårdsföretag förekommer också med fruktodlingar och i något fall fältmässig köksväxtodling.

En stor del av det samlade investeringsstödet till trädgårdsnäringen ges också inom ramen för förädlingsstödet (åtgärd 123) och axel 3.

Tabell 20 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd för företag som investerar i produktion av trädgårdsprodukter, uppdelat på typ av produktion

Typ av produktion	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr	Utökad arbetsbehov, 1000 tim.
Frukt och bär	41	25,0	6,3	18,3
Odling under glas	96	115,3	28,2	55,9
Övrigt	26	23,5	6,0	15,8
Summa	163	163,8	40,5	90,0

Som kan läsas ut av tabell 20 ligger de genomsnittliga investeringarna på ca 1 Mkr om man ser till alla stödmottagare. Sett till omfattningen av de verksamheter som finns på företagen med ibland flera anställda och mångmiljonomsättning är denna siffra relativt låg. Spridningen i investeringsbeloppen är också liten med endast 5 företag med investeringar överstigande 2 Mkr. Det högsta investeringsbeloppet uppgår till ca 4,5 Mkr.

Odling under glas förekommer i flera olika former. Tomat och gurka är relativt vanliga men många investeringar har också inriktning mot utplanteringsväxter och prydnadsväxter. Investeringarna omfattar både ny- och tillbyggnad av växthus och tekniska förbättringar som krukningsrobotar och andra moderniseringsåtgärder i befintliga växthus. Totalt förväntas investeringarna leda till en utökad växthusyta med ca 104 000 kvm.

För kategorin frukt och bär är odlingstunnlar till jordgubbs- och hallonodlingar relativt vanliga investeringsobjekt.

Under rubriken Övrigt förekommer en del investeringar i lagerlokaler för produkter från fältmässig köksväxtodling.

I affärsplanerna anges i många fall mycket stora effekter på arbetsbehovet av genomförda investeringar. Vi har inte haft möjligheter att närmare gå igenom materialet för att analysera om den uppgivna sysselsättningseffekten bara är hänförlig till själva investeringen eller om även andra effekter räknats in. I de fall vi bedömt den uppgivna effekten som orimligt hög har vi gjort reduceringar. Trots detta pekar underlaget på ett utökad arbetsbehov med 50 årsarbetsverken. I flera fall har inte den sökande lämnat arbetstidsuppgifter på ett tillräckligt tydligt sätt för att vi ska kunna registrera detta och vi har här valt att sätta arbetstidsförändringen till 0. Med tanke på den stora sysselsättningseffekt som de nu redovisade siffrorna indikerar ser vi det som viktigt att gå vidare med uppföljande studier för denna företagskategori.

Växtodlingsanläggningar och inventarier för växtodling, ej trädgård

Länen visar stor spridning i beviljande av stöd för växtodlingsanläggningar. Västra Götaland beviljade endast 6 sådana stöd varav 5 avsåg N-sensor som är ett navigeringsinstrument för självstyrning vid jordbearbetning, sådd, gödsling och tröskning. Sörmlands län beviljade 24 ansökningar varav samtliga avsåg spannmålsanläggningar. Även Halland, Värmland och Örebro län visar höga siffror för antal beviljade ärenden (totalt 46). Dalarnas län ligger högst när det gäller stöd till anläggningar för förädling av potatis (15 st).

Den totala investeringsutgiften beräknas till 174,5 Mkr och beviljat stöd 12,0 Mkr. Investeringar i framförallt potatisanläggningar påverkar arbetsbehovet i inte oväsentlig omfattning.

Tabell 21 Antal ärenden, planerade investeringar, beviljat stöd och utökat arbetsbehov för företag som investerar i växtodlingsanläggningar, uppdelat på typ av investering

Typ av investering	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr	Utökat arbetsbehov 1000 tim
N-sensor	6	1,2	0,3	-0,01
Anläggning för förädling av potatis	42	70,6	19,5	7,32
Övrigt	80	102,7	26,4	4,64
Summa	128	174,5	46,2	11,95

Merparten av investeringarna under Övrigt gäller spannmålstorkar och/eller lagerhus för spannmål.

Gödselvårdsanläggningar och foderanläggningar

Gödselvårdsanläggningar och foderanläggningar utan direkt koppling till utbyggnad av djurbesättningar är vanliga stödbjekt i många län och har lagts i en särskild kategori. Totalt uppgick antalet beviljade ärenden till 466 under perioden. Av grundmaterialet går det att läsa ut vilken driftsinriktning företaget har och vi har valt att dela in investeringar efter om det rör mjölkföretag, nötköttsföretag eller annat företag. Under varje huvudgrupp har vi delat in investeringarna efter huvudobjekten gödselvårdsanläggning, grovfoderanläggning och annan foderanläggning. Investering i sk mixervagn är vanliga och har lagts under egen rubrik. Ungefär 2/3 av stödpengarna går till mjölkproducenter. Stödgivning till biogasanläggningar hade inte riktigt kommit igång under perioden 2007-2009 varför antal beviljade ärenden är lågt för den typen av investering.

Tabell 22 Antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stöd för företag som investerar i enbart gödsel- och foderanläggningar, uppdelat på typ av anläggning

Mjölkföretag	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr
Gödselanläggning, ej biogödsel	89	42,0	13,7
Plansilo	86	83,9	24,0
Mixervagn	32	20,6	6,9
Övr. foderanläggning	93	66,3	20,3
Summa	300	212,8	64,9

Nötköttsföretag	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr
Gödselanläggning, ej biogödsel	47	21,2	5,9
Plansilo	19	16,5	4,3
Övr. foderanläggning	17	10,3	3,5
Summa	83	48,0	13,8

Övriga	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr
Gödselanläggning, ej biogödsel, svin	18	12,8	3,0
Gödselanläggning, ej biogödsel, övrigt	16	13,7	2,6
Foderanläggning, svin	21	16,1	4,7
Foderanläggning, övrigt	14	13,2	3,3
Biogasanläggning	14	18,7	5,2
Summa	83	74,6	18,8
Totalt	466	335,3	97,5

Som framgår av tabellen är investeringar i plansilanolläggningar vanliga. En stor del av det som redovisas som övriga foderanläggningar avser stationära fullfoderblandare. Datorstyrda system är vanliga. Flera jordbrukare uppger att investeringarna effektiviserar produktionen och att tidsvinster uppstår. För de investeringar som redovisas i tabellen indikerar materialet att tidsvinsten kan röra sig om 5-6 årsarbetsverken.

Övriga investeringar inom ramen för åtgärd 121

79 ärenden förekommer under denna rubrik varav 29 avser investeringar kopplade till honungsproduktion med en total investeringsvolym på 12,2 Mkr. Det är framförallt Västra Götalands, Kronobergs, Skåne och Östergötlands län som sticker ut med sammanlagt 19 ärenden.

Stöd för investeringar i minkuppfödning förekommer i 4 län där Blekinge svarar för flest ärenden (3 st) och övriga län (Västra Götaland, Halland och Västerbotten) för resterande 5 ärenden.

De 42 ärenden som tagits upp under Övrigt uppvisar stor variation. Exempel är vinodling, produktion av färdigt gräs samt inköp av färja för transport av betesdjur. Underlaget medger en viss ytterligare fördjupning men vi har valt att inte gå längre i denna rapport.

Investeringsutgiften och stödbeloppet framgår av tabell 23. Honungsproduktionen är arbetsintensiv och de relativt små investeringarna väntas leda till ett ökat arbetsbehov på närmare 10 årsarbetsverken.

Tabell 23 Antal ärenden, beräknade investeringar, beviljat stöd och utökat arbetsbehov för företag som investerar i Övrig produktion, uppdelat på typ av investering

Typ av verksamhet	Antal ärenden	Invest Mkr	Stöd Mkr	Utökat arbetsbehov 1000 tim.
Honungsproduktion	29	12,2	3,0	17,00
Minkuppfödning	8	6,7	1,9	-0,37
Övr.	42	37,8	9,4	18,65
Summa	79	56,7	14,3	35,28

7.4.3 Uppdelning av arbetsbehov på kvinna och man

Ställs uppgifterna över förändrat arbetsbehov för olika kategorier samman blir det total utfallet 881 000 timmar eller 490 årsarbetsverken för hela perioden 2007-2009. Fördelningen på kategorier framgår av tabell 24. I tabellen har kategorierna Gödselvärd, foderanläggning, energi, specialiserad växtodling och Övriga investeringar lagts under Övrigt.

Tabell 24 Sammanställning av uppgifter om förändrad arbetsbehov per kategori

Kategori	Förändrat arbetsbehov 1000 tim.	%-fördelning
Mjök	301,5	34,2
Diko	91,0	10,3
Ungnöt	79,4	9,0
Svin	118,8	13,5
Fjäderfä	73,2	8,3
Får	61,8	7,0
Häst	27,2	3,1
Trädgård	90,0	10,2
Övrigt	38,3	4,3
Summa	881,1	100,0

I många fall handlar arbetstidsökningen om att den befintliga arbetsstyrkan på gården går upp i arbetstid och att man på förhand kan säga om en kvinna eller en man berörs av förändringen. I andra fall anger jordbrukaren en viljeriktning att han eller hon avser att anställa en kvinna eller man. Det kan här handla om en person som man på förhand har diskuterat ett anställningsförhållande med. Båda de nu nämnda typfallen finns representerade i de affärsplaner vi gått igenom. Ett tredje typfall är att man säger att man inte vet om det utökade arbetsbehovet kommer att täckas av en kvinna eller en man. Det kan då handla om ett öppet anställningsförfarande där man inte på förhand vet hur många män respektive kvinnor som söker jobbet och deras meriter.

För att få en uppfattning om hur fördelningen ser ut mellan kvinna och man för företag som sökt moderniseringsstöd har vi gjort en mindre undersökning i 2 steg. I ett första steg har vi plockat ut affärsplaner som vi bedömer ger en bra grund för fördelning på kvinna och man. I ett andra steg har vi genom telefonintervjuer samlat in motsvarande uppgifter för ett urval av företag där arbetstidsuppgifter och könsfördelningen varit oklar i ansökningsmaterialet. Genom att koppla ihop resultaten för de båda delarna har vi kunnat få fram rikssiffror över könsfördelningen uttryckt som procenttal. Det har varit möjligt att göra vissa nedbrytningar på kategorier.

Resultaten visar att den totala arbetstiden för företag som vi undersökt fördelar sig med 22,9 % på kvinnor och 77,1 % på män i utgångsläget, dvs. innan investeringen gett effekt. Motsvarande för situationen efter det att investeringen gett effekt är 24,8 % resp. 75,2 %. Dvs investeringarna har något bidragit till en jämnare könsfördelning. Ser man enbart på könsfördelningen för det förväntade utökade arbetsbehovet fördelar sig detta med 45,5 % på kvinnor och 54,5 % på män.

Studien visar också att det förekommer skillnader mellan olika driftsgrenar. För nötkött och svin är andelen kvinnor relativt lågt (30 % av det ökade arbetsbehovet). För mjök visar studien att ca 60 % av det ökade arbetsbehovet faller på kvinnor.

Uppgifterna ovan bygger delvis på framtida bedömningar men indikerar ändå att andelen kvinnlig arbetskraft ökar genom investeringarna. Att ca ¾ av den totala arbetsvolymen utförs av män överensstämmer i stort med uppgifter i den officiella statistiken.

8 Högre värden i jord- och skogsbruksprodukter (förädlingsstöd), åtgärd 123

8.1 Länsstrategier och maxbelopp för stöden

I länsstrategierna förekommer prioriteringar som är specifika för just Förädlingsstödet. Lokalproducerade livsmedel och småskalig livsmedelsproduktion är vanligen återkommande prioriteringar medan nya arbetstillfällen inte är fullt så framträdande och förekommer bara hos fem länsstyrelser. Många länsstyrelser anger som en allmän prioritering att investeringen ska ge långsiktig lönsamhet. I bilaga 3 återfinns en sammanställning för innevarande programperiod där vi försökt att dela in prioriteringarna under skilda rubriker. Som framgår av bilagan prioriterar många län investeringar i ny teknik/nya produkter/nya processer utöver vad som nämnts förut.

Liksom för moderniseringsstödet är det inte alltid enkelt att läsa ut hur länsprioriteringarna slår igenom i stödbesluten.

Maxbeloppen för förädlingsstödet ligger högre än motsvarande belopp för moderniseringsstödet medan stödandelen i stort sett är densamma. Värmlands, Jämtlands och Västerbottens län har inget takbelopp. I det övergripande regelverk som gäller för förädlingsstödet sägs att stöd kan beviljas till företag med högst 250 heltidssysselsatta, dvs. betydligt fler än vad som gäller för moderniseringsstödet. För träförädling får dock antalet heltidssysselsatta inte överstiga tio.

8.2 Huvudsammanställning för hela riket

Underlaget utgörs liksom i föregående avsnitt av ansökningar som beviljats stöd under perioden 2007–2009. Uppgifterna är i huvudsak hämtade från affärsplaner och avser förväntad effekt av investeringarna. När uppgiftsunderlag saknas från affärsplanerna har vi gjort egna bedömningar från ansökningar vi haft underlag för. Ett uttag ur stödsystemet visar att ca 4 % av de beviljade ansökningarna faller på företag som inte fullföljt investeringen. Detta procenttal kan ses som en övertäckning av den population vi avser att belysa i studien.

Stödgivningen inom åtgärd 123 omspannar en mångfald av verksamheter och vi har gjort en indelning i huvudverksamheter baserade på hur länsstyrelserna tillämpat åtgärden. Verksamheter som förekommer frekvent har fått egna rubriker enligt följande:

1. Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter
2. Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter
3. Övrig livsmedelsförädling
4. Övrigt

I tabell 25 visas hur de närmare 400 ärenden som beviljades stöd under perioden fördelar sig på huvudverksamheterna. I tabellen visas också beslutade stödbelopp

och investeringsvolymerna som delfinansieras av stöden. Antal ärenden motsvarar i stort antal företag som sökt stöd. I några fall förekommer att samma företag fått mer än ett stöd beviljat under den studerade perioden.

Tabell 25 Antal beviljade ansökningar, planerade investeringar, beviljat stödbelopp, samt förväntad omsättning, hela riket

	Antal ansökn	Andel i %	Invest Mkr	Andel i %	Stöd Mkr	Andel i %	Oms Mkr	Andel i %
Livsm förädling baserad på trad jordbruksprod	204	52,6	516,9	68,1	86,8	63,9	4742,1	77,9
Livsm förädling baserad på trädgårdsprod	56	14,4	112,2	14,8	19,4	14,3	835,9	13,7
Övrig livsmedelsförädling	36	9,3	43,6	5,7	8,3	6,1	184,9	3,0
Övrigt	92	23,7	86,3	11,4	21,4	15,7	321,2	5,3
Summa	388	100,0	759,0	100,0	136,0	100,0	6084,1	100,0

Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter är den klart största delposten och svarar för drygt hälften av antalet ansökningar och närmare 2/3 av beviljat belopp. Spridningen i företagsstorlek är stor. En del företag har hög omsättning och många anställda medan de flesta är relativt små. De mindre företagen har till övervägande del sin verksamhet kopplad till en jordbruksfastighet eller byggnad som tidigare använts för jordbruksverksamhet medan de riktigt stora företagen har en mer industriell prägel på produktionen. I tabellerna 26 och 27 har siffrorna i tabell 25 brutits ner på gårdsanknuten verksamhet och icke gårdsanknuten verksamhet.

I posten Övrigt är träförädling en stor delpost. Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter är starkt koncentrerad till vissa delar av landet vilket kommer att belysas längre fram.

Tabell 26 Antal beviljade ansökningar, planerade investeringar, beviljat stödbelopp, samt förväntad omsättning, gårdsanknuten verksamhet hela riket

	Antal ansökn	Andel i %	Invest Mkr	Andel i %	Stöd Mkr	Andel i %	Oms Mkr	Andel i %
Livsm förädling baserad på trad jordbruksprod	107	50,0	181,4	58,7	31,2	56,7	660,6	51,6
Livsm förädling baserad på trädgårdsprod	37	17,3	76,5	24,8	11,0	19,9	454,3	35,5
Övrig livsmedelsförädling	14	6,5	7,0	2,2	2,0	3,6	31,3	2,4
Övrigt	56	26,2	44,0	14,2	10,9	19,8	133,8	10,5
Summa	214	100,0	308,9	100,0	55,1	100,0	1280,0	100,0

Tabell 27 Antal beviljade ärenden, planerade investeringar, beviljat stödbelopp, samt förväntad omsättning, ej gårdsanknuten verksamhet hela riket

	Antal ansökn	Andel i %	Invest Mkr	Andel i %	Stöd Mkr	Andel i %	Oms Mkr	Andel i %
Livsm förädling baserad på trad jordbruksprod	97	55,7	335,5	74,5	55,6	68,8	4081,5	85,0
Livsm förädling baserad på trädgårdsprod	19	10,9	35,7	7,9	8,4	10,4	381,6	7,9
Övrig livsmedelsförädling	22	12,6	36,7	8,1	6,3	7,8	153,6	3,2
Övrigt	36	20,7	42,3	9,4	10,5	13,0	187,4	3,9
Summa	174	100,0	450,1	100,0	80,9	100,0	4804,1	100,0

Som framgår av tabellerna är antalet gårdsanknutna företag något högre än antalet företag med icke gårdsanknuten verksamhet. Omsättning och beviljade stödbelopp är däremot betydligt högre för den senare gruppen. I tabell 1 och 2 i bilaga 4 visas genomsnittssiffror per företag enligt samma uppställning som ovan. Skillnaderna mellan grupperna framträder där ännu tydligare.

Omsättningssiffrorna visar företagets totala omsättning, både för den verksamhet som investeringen avser och annan verksamhet. Ibland förekommer att företaget har en huvudverksamhet som skiljer sig från den verksamhet som stöd utgår för. Den senare kan vara en sidoverksamhet som svarar för endast en mindre del av omsättningen.

Tabell 28 Förväntad förändring av arbetsbehov, hela riket

	Förändring arbetsbehov, 1000 tim.					
	Tot	%	Varav kv	%	Varav män	%
Livsm förädling baserad på trad jordbruksprod	348,9	63,3	160,9	29,2	187,9	34,1
Livsm förädling baserad på trädgårdsprod	73,0	13,2	42,0	7,6	31,1	5,6
Övrig livsmedelsförädling	42,9	7,8	10,5	1,9	32,5	5,9
Övrigt	86,6	15,7	8,4	1,5	78,2	14,2
Summa	551,4	100,0	221,7	40,2	329,7	59,8

Investeringarna väntas leda till ett utökat arbetsbehov med ca 550 000 timmar motsvarande 306 årsarbetsverken av vilka ca 60 % faller på manlig arbetskraft.

Nästan 2/3 av ökat arbetsbehov faller på icke gårdsanknuten verksamhet (se tabell 3 och 4 i bilaga 4).

Utvecklingen för åren 2010–2011

För 2010 och 2011 är siffrorna över antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stödbelopp högre än för perioden 2007–2009 räknat på årsgenomsnitt. Skillnaden för antal ärenden och beviljat stöd ligger drygt 70 % högre och investeringssiffran nära 40 % högre. Vi har ännu inte analyserat hur dessa skillnader fördelar sig på kategorier.

8.3 Detaljsammanställningar för hela riket

I vår kartläggning har vi brutit ner huvudrubrikerna som de redovisats ovan i underrubriker där man mer i detalj kan utläsa vilka verksamheter stöd utgått till, vilket beskrivs i följande avsnitt. Sifferunderlaget återfinns i bilaga 4.

Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter

Som underrubriker har vi här valt

- a) Mejeri, ysteri
- b) Kött och chark
- c) Bageri
- d) Potatisförädling
- e) Förädling ägg
- f) Förädling övriga jordbruksprodukter

Som kan läsas ut av sammanställningarna i bilaga 4 (tabellerna 5 och 6) svarar Kött och chark för drygt 40 % av de totala investeringarna och 46 % av stödet och är därmed den största delverksamheten. En skarp skiljelinje går mellan gårdsbaserad och icke gårdsbaserad verksamhet. Flertalet verksamheter är icke gårdsbaserade och drivs i stora anläggningar med många anställda.

Genomsnittsomsättningen uppgår till över 40 Mkr. Den gårdsbaserade verksamheten avser i flera fall gårdsslakterier baserad på egenproducerad råvara eller på slaktdjur från närliggande gårdar. Genomsnittsomsättningen är här betydligt lägre (drygt 3 Mkr enligt tabell 7 i bilagan).

Investeringarna för icke gårdsanknuten verksamhet är oftast av kompletteringskaraktär, dvs. man investerar i modern utrustning för att öka produktionen och även för att bli mer effektiv. Investeringens andel av den totala kapitalstocken är liten. För den gårdsanknutna verksamheten är investeringen många gånger mer genomgripande. Andelen nystartare är här runt 50 % mot endast ca 12 % för icke gårdsanknuten Kött och charkverksamhet.

Kött och charkverksamheter är arbetsintensiva och investeringarna väntas enligt affärsplanerna få ett mycket starkt genomslag i sysselsättningen och då speciellt för icke gårdsanknuten verksamhet. Av den samlade sysselsättningseffekten för alla verksamheter inom kategorin Livsmedelsförädling baserad på jordbruksprodukter svarar Kött och chark för 57 % varav icke gårdsanknuten verksamhet svarar för den absoluta merparten.

I en del fall beviljas stöd för förädling av kött från vilt. Ofta sker denna förädling i kombination med förädling av nötslakt. Vi har i redovisningarna valt att inte skilja ut viltslakt från traditionell slakt.

Även bageriverksamheter är arbetsintensiva och tyngdpunkten i ansökningarna ligger på icke gårdsanknuten storskalig verksamhet. Av 25 ansökningar faller 21 på icke gårdsanknuten verksamhet.

För Mejeri, ysteri är antalet gårdsanknutna verksamheter betydligt fler än icke gårdsanknutna. Ofta är den sökande en person som driver gårdsmejeri i kombination med traditionellt jordbruk eller avser att starta upp ett sådant. Inslaget av kvinnlig arbetskraft är stort.

Potatisförädling har vi valt att lägga som en särskild grupp beroende på att stöd-
givningen till denna verksamhet är relativt omfattande (drygt 20 % av det totala
stödet på 161 Mkr). Investeringarna avser praktiskt taget undantagslöst teknisk
utrustning för att företagen ska bli effektivare. Potatisodling i kombination med
potatisförädling är vanlig och det är endast förädlingsdelen som är berättigad till
stöd. Inga nystartade verksamheter förekommer.

Mer omfattande sifferunderlag finns i avsnitt 2 i bilaga 4. Arbetskraftsiffrorna i
tabellerna bygger liksom flertalet övriga uppgifter på information i affärsplanerna.
Speciellt för de större verksamheterna är det ibland svårt att avgöra vilka föränd-
ringar i arbetskraftsbehovet som beror på själva investeringen och vad som beror
på andra faktorer som marknadsutveckling m.m. Vi har så långt möjligt försökt att
bedöma rimligheten i uppgivna siffror mot bakgrund av bl.a. karaktär på investe-
ringen.

Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter

Verksamheter som är inriktade på försäljning av mat i olika former har lagts under
denna huvudrubrik som innehåller följande underkategorier:

- a) Förädling av fältmässigt odlade köksväxter
- b) Förädling frukt och bär
- c) Förädling av köksväxter odlade under glas

Stödgivningen till livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter förekommer
endast i 7 av 21 län. Skåne är klart dominerande och svarar ensamt för 62 % av
totalt beslutade stöd. Norrbottens och Stockholms län svarar för ca 10 % vardera
medan övriga län har lägre andelar.

Förädling av fältmässigt odlade köksväxter dominerar med 77 % av investering-
arna och 62 % av stödbeloppen. I många, men långtifrån samtliga fall, är föräd-
lingsverksamheten integrerad med primärproduktion.

Den ökade arbetsvolym som investeringarna väntas leda till faller till stor del på
kvinnor.

Fördelningen på olika verksamheter framgår mer i detalj i bilaga 4 (tabell 11 och
12).

Övrig livsmedelsförädling

Övrig livsmedelsförädling har delats in i följande underkategorier:

- a) Honungsproduktion
- b) Övrig livsmedelsförädling

Företag som sysslar med honungsproduktion är en relativt vanlig grupp stödmot-
tagare. Produktionen är småskalig och investeringarna ligger beloppsmässigt på
låga nivåer. Sysselsättningsmässigt ger investeringarna inte oväsentlig effekt (se
tabell 14 i bilagan).

Till Övrig livsmedelsframställning har vi fört all förädling av livsmedel som inte
passar in under någon annan rubrik. I denna grupp ingår bl.a. bryggerier, destille-
rier, rapsoljetillverkning och förädling av svamp. Viss koppling finns i en del fall
till traditionellt jordbruk men den är indirekt och vi har därför valt att redovisa
ifrågavarande verksamheter under egen rubrik.

Övrig produktion

Produktion som inte avser livsmedel har vi delat in på följande sätt:

- a) Träförädling
- b) Energi
- c) Diverse

Av de 59 träförädlingsföretagen är 42 gårdsanknutna. Verksamheterna är ofta inriktade på att förädla egen skog till sågade trävaror (gårdssågar). Stödgivningen liknar den som längre fram kommer att redovisas under träförädling inom ramen för axel 3 (se kapitel 9). Till nästan 90 % faller det ökade arbetsbehovet på män (se tabell 16 i bilaga 4).

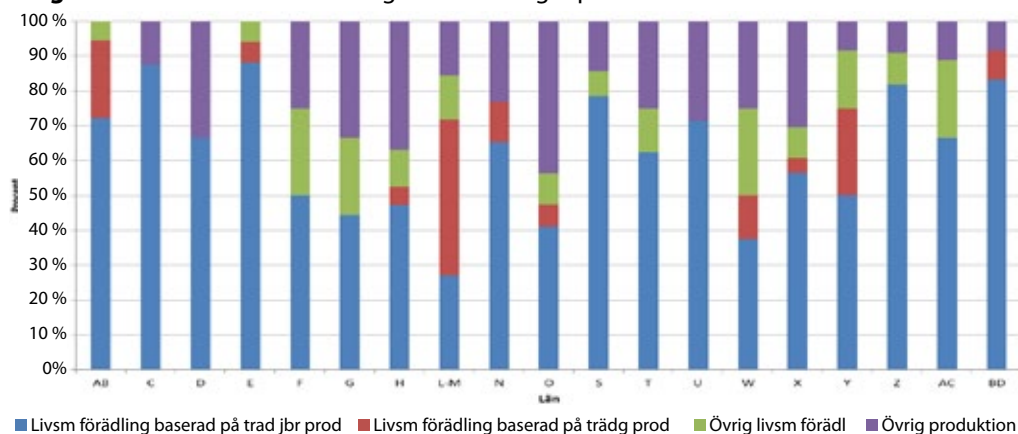
Vissa länsstyrelser lämnar stöd för tillverkning av halmpellets och andra bioprodukter för uppvärmning. I tabell 15 och 16 i bilaga 4 har dessa investeringar lagts under rubriken Energi. Västra Götaland svarar för 10 av 21 ansökningar och Södermanland för fyra ansökningar. Övriga ansökningar är fördelade på ytterligare sex län. Verksamheterna är i huvudsak icke gårdsanknutna.

De tolv ansökningar som tagits upp under Diverse avser i flera fall produktion av foder till sällskapsdjur och till hästar. I något fall har stöd beviljats för paketering av prydnadsblommor till buketter. Stödgivningen uppgår till endast ca 2,5 Mkr vilket dock ger en icke försumbar sysselsättningseffekt (se tabellerna 13 och 14 i bilaga 4).

8.4 Länsvis utfall

I diagram 3 visas den relativ fördelning av antal beviljade ansökningar länsvis. I diagrammet är gårdsanknutna och icke gårdsanknutna verksamheter sammanslagda. Flertalet län uppvisar höga procenttal för kategorin Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter. I Skåne län är dock andelen ansökningar som rör Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter högre. Västra Götaland ger relativt mycket stöd till Träförädling vilket gör att procenttalet för Övrig produktion är högt. Blekinge och Gotlands län har få beviljade ärenden och vi har därför valt att inte ta med dessa län i diagrammet.

Diagram 3 Procentuell fördelning av ansökningar på huvudaktiviteterna länsvis

9 Företagsstöd inom axel 3

9.1 Utgångspunkter

Företagsstöd inom axel 3 förekommer i huvudsak inom åtgärderna Diversifiering till annan verksamhet än jordbruk (311), Affärsutveckling i mikroföretag (312) och Främjande av turistnäringen (313). I enstaka fall förekommer investeringsstöd även inom andra åtgärder i axel 3 vilket dock inte kommer att beröras i detta kapitel. Inte heller kommer vi att beröra stöd till projekt inom åtgärderna 311, 312 och 313 som är av en helt annan karaktär än de rena investeringsstöden. I stödgivningsprocessen görs en klar åtskillnad mellan investeringsstöd och projektstöd.

Underlaget för tabeller och diagram som presenteras längre fram har hämtats från affärsplaner och övriga ansökningshandlingar som den sökande skickat in i samband med sin ansökan. När uppgiftsunderlag saknats har vi gjort egna bedömningar utifrån andra likartade ansökningar som vi haft underlag för.

Antalsuppgifterna i tabellerna avser beviljade ansökningar. Uttag ur stödsystemet visar att ca 5 % av beviljade ansökningar för företagsstöd inom åtgärderna 311–313 faller på företag som inte fullföljt investeringen. Detta procenttal kan ses som en övertäckning av den population vi avser att belysa i studien.

9.2 Länsstrategier och maxbelopp för stöden

I länsstrategierna finns prioriteringar som är specifika för företagsstöd axel 3. Tillväxt och sysselsättning samt att stärka företagets konkurrenskraft prioriteras av samtliga län. Åtgärder som syftar till att uppnå visionen Det nya matlandet anger tolv av 20 länsstyrelser som ett viktigt mål. Ungefär lika många län lyfter fram samverkanslösningar som ett prioriterat område. Under Upplevelseturism anger sju län Turism och rekreationssatsningar med skyddsvärda natur- och kulturområden som resurs som ett viktigt område.

I bilaga 5 återfinns en sammanställning för innevarande programperiod där vi försökt att dela in prioriteringarna under skilda rubriker. Som framgår av bilagan prioriterar många län också biogassatsningar utöver vad som nämnts förut. Att notera är prioriteringarnas mångfald och att spridningen är stor mellan länen.

Maxbeloppen för företagsstöd axel 3 ligger nära vad som gäller för Förädlingsstödet. Vissa län tillämpar en något lägre stödandel än 30 %.

I Västerbottens län ges inga stöd inom åtgärderna Affärsutveckling i mikroföretag (312) och Turism (313). Medel för stödgivning till småskalig verksamhet på landsbygden ges i stället via Regionalfonden. Under perioden 2007–2009 beviljades ett fåtal stöd till diversifiering (åtgärd 311).

9.3 Huvudsammanställning för riket

När det gäller typ av verksamhet som stöd ges till är gränsdragningen mellan åtgärderna 311, 312 och 313 inte skarp och regelverket lämnar en del öppningar för tolkningar. Från utvärderingssynpunkt är inte gränsdragningsfrågorna av primärt

intresse utan i första hand vilken effekt stödgivningen ger med utgångspunkt från indikatorer och andra aspekter som har med utvärderingen att göra. I studien har vi valt att föra samman likartade aktiviteter under en gemensam rubrik oavsett vilken åtgärd som ärendet hänför sig till. Indelningen har inte följt en på förhand given struktur utan bestäms av vilka verksamheter som de facto fått stöd. Mot den bakgrunden har vi kommit fram till en indelning i följande fem huvudverksamheter:

1. Turism
2. Mat
3. Häst-, hund- och kattverksamheter
- 4- Tillverkning, förädling ej livsmedel
5. Övrigt

I tabell 29 visas hur de närmare 1 400 ärenden som beviljades stöd under perioden 2007–2009 fördelar sig på de fem huvudverksamheterna. I tabellen visas också investeringsbelopp för de investeringar som delfinansieras av stöden samt beslutade stödbelopp. Även företagets omsättning efter investering framgår av tabellen.

Tabell 29 Antal beviljade ärenden, planerade investeringar, beviljat stödbelopp samt förväntad omsättning, hela riket

Verksamhet	Antal ansökningar	Andel i %	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr
Turism	386	28,2	412,6	28,5	98,7	29,7	671,6
Mat	133	9,7	105,8	7,3	26,6	8,0	313,1
Häst-, hund- och kattverksamhet	314	23,0	377,7	26,1	91,6	27,6	330,6
Tillverkning, förädling ej livsmedel	285	20,8	273,0	18,8	60,1	18,2	924,3
Övrigt	250	18,3	279,8	19,3	55,0	16,5	549,7
Summa	1 368	100,0	1 448,9	100,0	332,0	100,0	2 789,3

Turism utgör den enskilt största posten och svarar för närmare 30 % av totala investeringar, beviljat stödbelopp och antal ansökningar. Gränsdragningen mellan Turism och Mat (som innefattar verksamheterna café, restaurang och direktförsäljning av livsmedel) är inte skarp och läggs dessa båda huvudverksamheter ihop svarar de tillsammans för närmare 40 % av totalt beviljade medel medan investeringsandelen är något lägre. Hästverksamhet är den näst största huvudverksamheten mätt i antal ansökningar, investeringsvolym och beviljat stödbelopp. Procenttalet för beviljat stödbelopp är här betydligt högre än andel ansökningar (28 respektive 23 %). För huvudverksamheterna Tillverkning, förädling ej livsmedel och Övrigt gäller det omvända.

Inom huvudverksamheten Övrigt faller 77 % av antalet ansökningar på friskvård, energi (ej biogas), försäljning av annat än livsmedel samt konst och hantverk. Endast ett fåtal ansökningar rörande biogas beviljades stöd under perioden.

I tabell 30 visas genomsnittliga investeringsbelopp per beviljad ansökan och genomsnittliga beviljade stödbelopp.

Tabell 30 Antal beviljade ärenden, planerade investeringar, beviljat stödbelopp samt förväntad omsättning utslaget per företag, hela riket

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr per företag	Beviljat stödbelopp, Mkr per företag	Omsättning, Mkr per företag
Turism	386	1,07	0,26	1,74
Mat	133	0,79	0,20	2,35
Häst-, hund- och kattverksamhet	314	1,20	0,29	1,05
Tillverkning, förädling ej livsmedel	285	0,96	0,21	3,24
Övrigt	250	1,12	0,22	2,20
Summa	1 368	1,06	0,24	2,04

Av tabellen framgår att genomsnittligt investeringsbelopp uppgår till 1,06 Mkr och beviljat belopp till 0,24 Mkr. Hästverksamhet ligger något över genomsnittssiffrorna medan Mat ligger under genomsnittet. Spridningen i genomsnittssiffrorna för investeringar och beviljat stödbelopp är i övrigt måttlig.

Omsättningssiffrorna visar företagets totala omsättning, både för den verksamhet som investeringen avser och annan verksamhet. Många företag har en huvudverksamhet som skiljer sig från den verksamhet som stöd ges till. För t.ex. turism är det inte ovanligt att företag med jordbruk som huvudverksamhet söker stöd för iordningsställande av byggnad för korttidsboende för turister.

Omsättningssiffrorna speglar storleken på hela företagets verksamhet och utgör en intressant bakgrundsinformation i utvärderingen. Som framgår av tabellen har företag tillhörande kategorin Tillverkning, förädling ej livsmedel tre gånger så hög genomsnittsomsättning som hästföretagen.

Tabell 31 Förväntad förändring av arbetsbehov, hela riket

Verksamhet	Förändring totalt, 1 000 tim.	Andel i % av totalt	Varav kvinnor, 1 000 tim.	Andel i % av kategori	Varav män, 1 000 tim.	Andel i % av kategori
Turism	328,6	24,4	191,6	58,3	137,0	41,7
Mat	159,9	11,9	97,5	60,9	62,4	39,1
Häst-, hund- och kattverksamhet	296,0	22,0	230,0	77,7	66,0	22,3
Tillverkning, förädling ej livsmedel	327,8	24,3	69,5	21,2	258,3	78,8
Övrigt	235,7	17,5	124,5	52,9	111,2	47,1
Summa	1 348,0	100,0	713,1	52,9	634,9	47,1

Investeringarna väntas leda till ett utökat arbetsbehov med drygt 1 300 000 timmar motsvarande 720 årsarbetsverken av vilka drygt hälften faller på kvinnlig arbetskraft. Skillnaderna mellan huvudverksamheterna är påtagliga med stor kvinnodominans för hästverksamhet medan förhållandet är det omvända för Tillverkning, förädling ej livsmedel. Viss kvinnodominans förekommer också för verksamheterna Mat och Turism.

Siffrorna som redovisats i tabellerna 29–31 visar enbart totaler för riket och för respektive huvudverksamhet. I vår kartläggning har vi också brutit ner huvudkate-

gorierna i underkategorier där man mer i detalj kan utläsa vilka verksamheter stöd utgått till. I avsnitt 9.4 lämnas några kommentarer kring detta. Sifferunderlaget återfinns i bilaga 6.

Utvecklingen för åren 2010–2011

För 2010 och 2011 är siffrorna över antal ärenden, planerade investeringar och beviljat stödbelopp högre än för perioden 2007–2009 räknat på ett årsgenomsnitt. Antal ärenden och beviljat stöd ligger 40 % respektive 70 % högre. Ökningen berör främst vissa typer av verksamheter och kommer att kort kommenteras i samband med detaljgenomgången nedan.

9.4 Detaljsammanställningar för hela riket

Turism

Turistverksamhet förekommer i många former från lågintensiv verksamhet med stuguthyrning till upplevelseturism av olika slag som kräver stor arbetsinsats. Som underrubriker till turism har vi valt följande:

- a) Rumsuthyrning, B&B, camping, vandrarhem
- b) Hotell, konferensanläggning, pensionat
- c) Hästturism
- d) Övrig upplevelseturism

Som kan utläsas av bilaga 6 (tabell 1 och 3) svarar Rumsuthyrning, B&B, camping och vandrarhem för 42 % av de totala investeringarna men bara för 27 % av det totala arbetsbehovet för all turistverksamhet. I genomsnitt ökar arbetsbehovet med 530 timmar för Rumsuthyrning, B&B, camping och vandrarhem vilket kan jämföras med Hotell, konferens och pensionat där arbetsbehovet väntas öka med ca 1 400 timmar.

En stor andel av vad som tas upp under kategori a) avser investering i stuguthyrning. I många fall byggs befintliga överloppsbyggnader på jordbruk om till övernattningsbostäder. Vår kartläggning visar att närmare 2/3 av företagen som beviljats investeringsstöd för stugbyggnation har annan huvudverksamhet än stuguthyrning. Att verksamheten har en stark koppling till jordbruk visar sig också i att andelen gårdsanknuten verksamhet är hög för hela underkategorin Rumsuthyrning, B&B, camping och vandrarhem (64 %).

Underkategori b) Hotell, pensionat och konferensanläggning är nästan tre gånger så arbetsintensiv som verksamheter under kategori a) räknat i genomsnitt per ansökan. Nivån på investeringarna är också relativt hög liksom omsättningen. Ofta drivs företagen med flera anställda. En relativt stor del av företagen är gårdsanknutna. Det handlar här mest om att utnyttja mark och byggnader på gamla jordbruksfastigheter för aktuella verksamheter.

Ansökningar som avser hästturism och annan upplevelseturism är relativt många och koncentrerade till vissa län. Över hälften av beviljade ansökningar faller på Västra Götalands, Östergötlands, Jämtlands och Norrbottens län. Exempel på aktiviteter kopplade till upplevelseturism är fiske, jakt och kultur.

Under 2010–2011 kan noteras en ganska markant ökning i beviljade ärenden för

underkategorin Camping, B&B, stuguthyrning och vandrarhem. Omräknat till årsbasis handlar det om en 40-procentig ökning.

Mat

Verksamheter som är inriktade på försäljning och förädling av mat och livsmedel i olika former har lagts under huvudrubriken Mat som innehåller följande underkategorier:

- a) Gårdscafé, annat café
- b) Restaurang
- c) Försäljning livsmedel gård
- d) Försäljning livsmedel ej gård
- e) Livsmedelsförädling

Gårdscafé och annat café är den vanligaste typen av ansökan mätt i antal ansökningar. Restaurang svarar för den högsta investeringsvolymen och har även den högsta omsättningen. Caféverksamhet kombineras ibland med annan verksamhet som t.ex. turism, trädgård eller hantverk. Informationen från affärsplanerna visar att åtminstone hälften av de 44 företag som tagits upp under gårdscafé och annat café även har annan verksamhet. Relativt många caféverksamheter är nystartade (41 %).

23 av 133 ansökningar avser gårdsförsäljning av livsmedel. Vanliga produkter är kött-, chark- och trädgårdsprodukter. Även annat som t.ex. honung förekommer. Inte sällan säljs varor producerade på granngårdar i gårdsbutiken. För kött och chark är det ofta fråga om återtaget kött från slakteri.

Förädling förekommer i huvudsak under åtgärd 123 men i några fall har stöd även beviljats för detta under axel 3. Det rör sig här främst om förädling av bär, frukt och grönt.

Under 2010 och 2011 har antalet beviljade ärenden rörande restaurang och gårdsförsäljning av livsmedel stigit jämfört med perioden 2007–2009. Räknat på årsbasis har antalet ärenden nästan tredubblats (från 18 till 48 ärenden/år).

Häst-, hund- och kattverksamhet

Hästverksamheter kan ha många olika inriktningar och vi har inte bedömt det som meningsfullt att göra en djupare kartläggning på detta område. Vi har valt en enkel indelning i underrubrikerna intensiv hästverksamhet och extensiv hästverksamhet. Vid sidan av dessa underrubriker har vi brutit ut hästhälsvård som separat verksamhet liksom terapiverksamhet riktad till personer med handikapp och där ridning och kontakt med hästar utgör en väsentlig del av terapin. Hund- och kattverksamhet har vi också lagt under egen rubrik.

Nästan 2/3 av antalet ansökningar avser intensiv hästverksamhet. Berörda företag arbetar aktivt med hästar och har som regel hög kompetens på området. Det kan röra sig om ridskolor, utbildning av hästar, arrangerande av tävlingar, hästläger m.m. Inslaget av kvinnliga företagare och kvinnliga anställda är stort. Oftast påverkas ekonomin på företaget påtagligt av investeringarna som i flertalet fall handlar om omfattande ny-, till- eller ombyggnader av stall och ridhus samt byggnation av ridbanor. Som framgår av bilaga 6 (tabell 8) är den genomsnittliga investeringen relativt hög (1,32 Mkr).

Intensiv hästverksamhet sysselsätter vanligtvis en till två personer och drivs ibland i kombination med annan verksamhet. Inte sällan medför investeringen att man går från en till två heltidssysselsatta eller från halvtid till heltid.

Till företag med extensiv hästverksamhet räknas här företag som hyr ut boxplatser till externa kunder som själva tar hand om sina hästar. Ibland kan enklare utfodringssysslor ingå i boxhyran. Investeringarna handlar ofta om att bygga om befintliga byggnader på gården till inhysningsstall för hästar och ridhus. Ibland avser investeringarna rena nybyggnader och anläggning av ridbanor. Sysselsättningseffekten av dessa investeringar är betydligt lägre än för intensiv hästverksamhet.

I en del fall har företagen i sina affärsplaner angett att de bedriver hästhälsovård som kan ha olika inriktningar. Rena veterinärstationer har beviljats stöd i en del fall. I andra fall rör det sig om hästrehabilitering och stöd söks för viss utrustning som simbassänger.

Några företag specialiserar sig på terapeutisk verksamhet där häst utgör ett viktigt hjälpmedel. Bland annat erbjuds personer med olika former av handikapp ridträning. Som framgår av bilagan (tabell 9) är ridterapeutisk verksamhet arbetsintensiv med ett högt förväntat utökat arbetsbehov räknat per ansökan.

Antalet ansökningar som rör hund- och kattverksamheter är relativt få. Nästan uteslutande rör det sig om inackorderingsverksamhet för kortare eller längre perioder.

Tillverkning, förädling ej livsmedel

Rubricerad huvudverksamhet innehåller följande underrubriker:

- a) Träförädling
- b) Mekanisk verksamhet
- c) Annan tillverkning/produktion
- d) Entreprenad

För verksamheter som tagits upp i sammanställningen ovan gäller allmänt att företagen ofta är etablerade sedan många år och att de har relativt hög omsättning och flera anställda. Investeringarna avser i många fall nya inventarier till den verksamhet man bedriver. Som framgår av bilagan förväntas sysselsättningseffekten av investeringarna bli relativt hög (1 150 timmar i genomsnitt). Nedan ges exempel på verksamheter som kan förekomma under respektive underrubrik.

Träförädlingsföretagen har inbördes mycket olika verksamheter. I en del fall avser investeringen inventarier eller byggnader för s.k. gårdssågverk. Exempel på andra verksamheter är underleverantör till båttillverkare, tillverkning av möbler, tillverkning av trädgårdsutrustning och tillverkning av träemballage. I många fall avser investeringarna teknisk utrustning för att effektivisera en redan etablerad produktion.

Till mekanisk verksamhet har räknats företag som tillverkar olika typer av ”hårda” produkter som cyklar, vagnar, beslag, hundburar och städutrustning. I en del fall tillverkas produkter på beställning men oftast är verksamheten servicebetonad och omfattar reparation och underhåll av t.ex. entreprenadmaskiner.

Även för Annan tillverkning/produktion förekommer många olika typer av verk-

samheter som tillverkning av gravstenar, båttillbehör, uppfödning av akvariefisk och jordförädling.

Entreprenadverksamhet domineras av företag som sysslar med gräventreprenad. I övrigt är spridningen stor från klövverkning och lokalvård till smådjurskremering.

Övrigt

Verksamheter som inte passar in under någon av ovanstående rubriker har lagts under Övrigt, som har delats upp i följande underrubriker:

- a) Gårdsbutik, ej livsmedel
- b) Friskvård, sport, kroppsvård
- c) Konst och hantverk
- d) Biogasanläggning
- e) Övrig energiinvestering
- f) Försäljningsverksamhet övrigt
- g) Diverse

I antal dominerar verksamheter som tagits upp under b), e) och f) som tillsammans svarar för 2/3 av totalt antal ansökningar (250 st.). Endast sju biogasanläggningar fick stöd under den studerade perioden. Under 2010 och 2011 har antalet beviljade ärenden för biogasanläggningar ökat genom särskilda satsningar. Nedan lämnas en del kommentarer för respektive underkategori som bakgrund till sifferunderlaget i bilaga 6.

I 12 av totalt 250 fall har stöd beviljats för gårdsförsäljning av annat än livsmedel. En vanlig försäljningsprodukt är hästfoder. Kläder och prydnadsföremål är andra produkter som erbjuds till försäljning. Gårdsförsäljning sker inte sällan i kombination med annan verksamhet. Som framgår av tabellbilagan förväntas sysselsättningseffekten av investeringarna bli relativt god.

57 ärenden rörande friskvård, sport och kroppsvård beviljades stöd under den studerade perioden. Vanliga verksamheter är spa och massage. I affärsplanerna framhålls ofta att lantlig miljö är positiv för dessa verksamheter. Även olika typer av sportverksamheter förekommer under denna rubrik och investeringarna kan bl.a. avse cykel- och skidanläggningar. Frekvensen nystartare är relativt hög (30 %). Vissa verksamheter domineras starkt av kvinnor.

En del län har gett stöd till konsthantverk och vanliga verksamheter här är framställning av keramikprodukter och konstglas. Som framgår av bilagan ger investeringarna hög förväntad sysselsättningseffekt (ca 1 300 h/ansökan).

En stor grupp stödmottagare utgörs av företag som investerar i energisystem. Det rör sig här främst om investeringar i värme pannor som drivs med biobränsle (flis, halm etc.). Oftast används producerad energi till att försörja egna driftsbyggnader. Ibland förekommer också att investeringar görs i fjärrvärmeanläggningar med syfte att sälja energi till externa kunder. Investeringarna är beloppsmässigt relativt stora och företagen som genomför investeringarna är också relativt stora mätt i omsättning per företag. Sysselsättningseffekten av investeringarna är dock begränsad.

Försäljningsverksamhet som inte faller in under gårdsbutik och som inte avser livsmedel i någon form har förts till Försäljningsverksamhet övrigt. I 15 av 52 fall är verksamheten gårdsanknuten och det kan här handla om t.ex. en byggnad på landet som används för lagerhållning i samband med försäljning. Inte sällan avser investeringen växthus för lagring av växter och där en butiksdelen redan finns.

För verksamhet som inte är gårdsanknuten är floran av produkter riklig från barnkläder, heminredning, trädgårdsfröer till tryckeriprodukter. I några fall ges stöd till näthandelsverksamhet.

Som framgår av bilaga 6 är den förväntade sysselsättningseffekten hög. Även omsättning per företag ligger på en hög nivå.

Underkategorin Diverse omfattar i stor utsträckning stöd till kompetensutveckling samt till utveckling av konsultverksamheter av olika slag. Även investeringar som avser andra verksamheter förekommer som resebyråverksamhet, julmarknadsevenemang och uppstart av facktidskrift. I tabellbilagan sticker underkategorin Diverse inte ut särskilt mycket i sammanställningarna. Den genomsnittliga sysselsättningseffekten ligger under motsvarande siffra för hela huvudkategorin Övrigt.

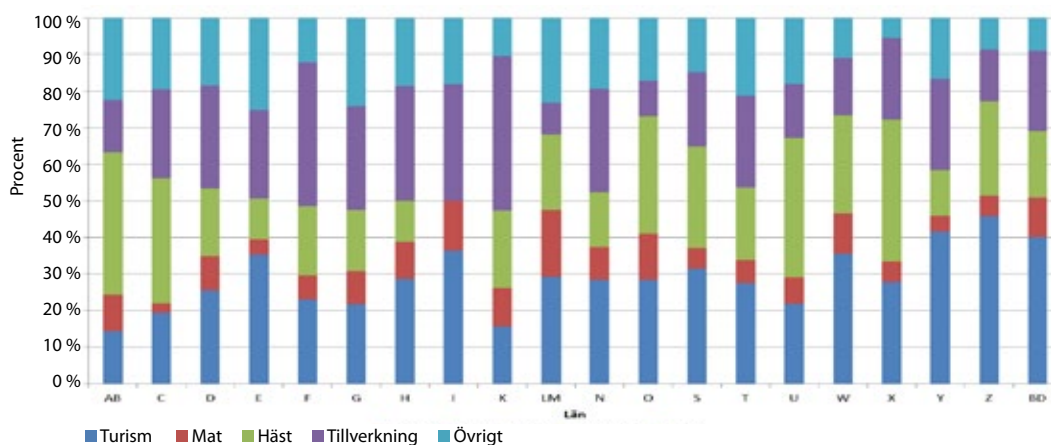
Under 2010 och 2011 ökade antalet ärenden rörande energi markant (från 19 till 61 räknat på årsbasis). En viss ökning kan även noteras för biogasanläggningar men antalet beviljade ärenden är här fortfarande lågt. För posten Diverse är antalet ärenden mer än fyra gånger så högt för perioden 2010–2011 som för perioden 2007–2009 räknat på årsbasis (39 jämfört med 13/år). Vi har inte analyserat vilka verksamheter som berörs av ökningen.

9.5 Länsvisa utfall

9.5.1 Relativ fördelning mellan huvudverksamheterna

Fördelningen mellan de fem huvudverksamheterna varierar mellan länen vilket åskådliggörs i nedanstående diagram.

Diagram 4 Procentuell fördelning av ansökningar på huvudaktiviteterna länsvis, axel 3

Länens viljeinriktning för stödgivning anges i länsstrategierna. Dessa är många gånger översiktligt utformade och kopplingen till faktiskt utfall är inte alltid enkel att läsa ut. Att vissa län har stark tonvikt på turism medan andra har låga andelar för detta är till viss del naturligt då förutsättningarna för turism varierar från län

till län. I Syd- och Mellansverige uppvisar Gotlands, Dalarnas, Östergötlands och Värmlands län höga procentandelar (över 30 %). I Norrland är satsningen på turism hög och i tre av fem län ligger procentandelarna på över 40.

Västerbottens län finns inte med i sammanställningen då endast fem ärenden totalt beviljades stöd under den aktuella perioden. Anledningen till att antalet är så lågt är att man här valt att i huvudsak använda regionalfondsmedel för investeringsstöd till verksamheter på landsbygden som inte rör axel 1 eller 2.

När det gäller hästverksamheter uppvisar Stockholms län och till Stockholms län närliggande län höga andelar. En huvudorsak är att landsbygden i dessa län är starkt påverkad av stora befolkningscentra och att efterfrågan på hästanknutna tjänster av olika slag är hög. Även Gävleborgs och Västra Götalands län visar höga andelar för hästverksamheter medan det motsatta gäller för Östergötlands och Kalmar län. För Gotlands län beviljades inga stöd alls till hästföretag under perioden.

Smålandslänen och Gotland visar höga procenttal för Tillverkning, förädling ej livsmedel. Småskalig träförädling är en vanlig verksamhet under denna rubrik liksom tillverkning av mekaniska produkter och reparation av maskiner. Många företag med träförädling söker stöd för s.k. gårdssågar och den verksamheten bedrivs ofta i kombination med traditionellt jord- och skogsbruk. I framför allt Smålandslänen är tillgången på skogsråvara god vilket har betydelse för investeringsviljan i förädlingsverksamhet.

Även för Blekinge län är andelen ansökningar som rör tillverkning hög. Antalet ansökningar för detta län är dock totalt sett låg (19 st. under perioden) och ett enstaka ärende får stort genomslag i procentfördelningen.

9.5.2 Grunder för indexbaserad jämförelse

Att göra andra jämförelser mellan länen än vad som visas i diagram 4 är svårt pga. olikheter i folkmängd, ytstorlek och naturliga förutsättningar för olika verksamheter. För att neutralisera för skillnaderna har vi relaterat de länsvisa utfallen i absoluta tal till belopp som länen fått sig tilldelade under hela programperioden för axel 3. Tilldelningen grundas i huvudsak på landsbygdsbefolkningens storlek. Ett län med få personer boende på landsbygden får en lägre tilldelning än län med större landsbygdsbefolkning.

Vid jämförelserna har vi skapat ett index där 100 motsvarar medeltalet för alla län. I diagram 5 visas totalt planerade investeringar (mätt i kr) i relation till tilldelade medel. För t.ex. Stockholms län uppgick tilldelade medel till 97,9 Mkr (för hela programperioden) och planerade investeringar till 89,7 Mkr (för perioden 2007–2009). Jämförelsetalet beräknas som $89,7/97,9 = 0,916$. Motsvarande genomsnitt för alla län sammantaget är 0,801. Index-talet för Stockholms län i diagram 5 blir $(0,916/0,801) \times 100 = 114$. Övriga index-tal beräknas på motsvarande sätt.

Den valda metoden ska ses som ett exempel på hur en länsvis jämförelse skulle kunna göras. Klara regler för hur rättvisande länsjämförelser bör göras saknas och resultaten som de kommer fram i diagrammen bör tolkas utifrån detta.

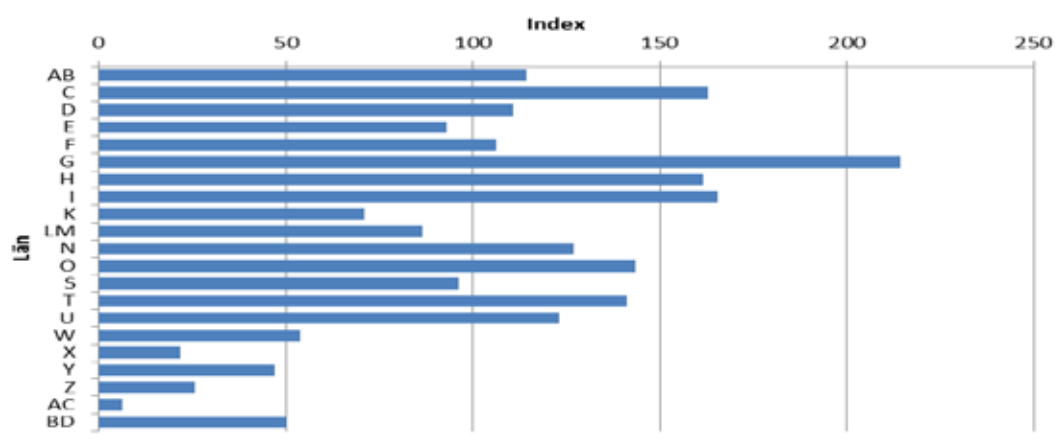
Diagrammen har delats in i följande delar:

- I Indexjämförelser avseende planerade investeringar
- II Indexjämförelser avseende beviljade stöd
- III Indexjämförelser avseende förväntade förändringar i arbetsbehov på grund av investeringarna (även med uppdelning på kvinnor och män)

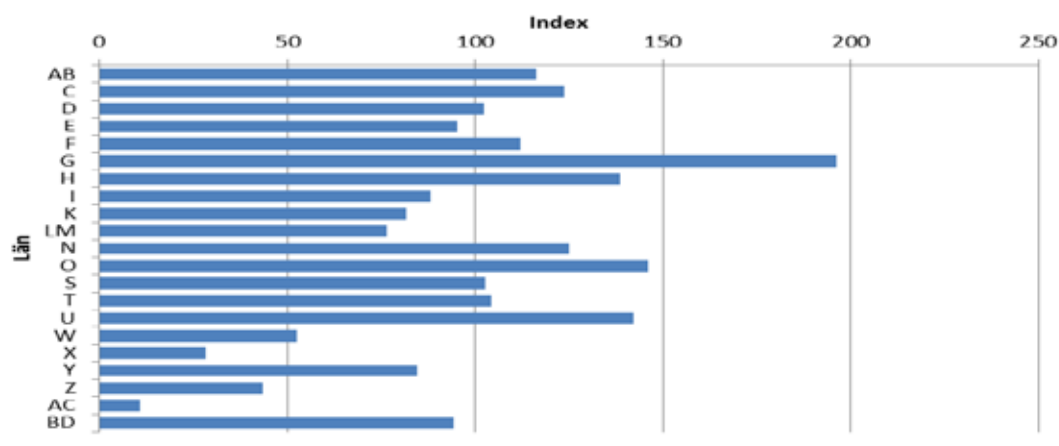
9.5.3 Resultatredovisning indexbaserade jämförelser

Indexberäkningar har gjorts på totalnivå där alla huvudverksamheter redovisas sammantaget.

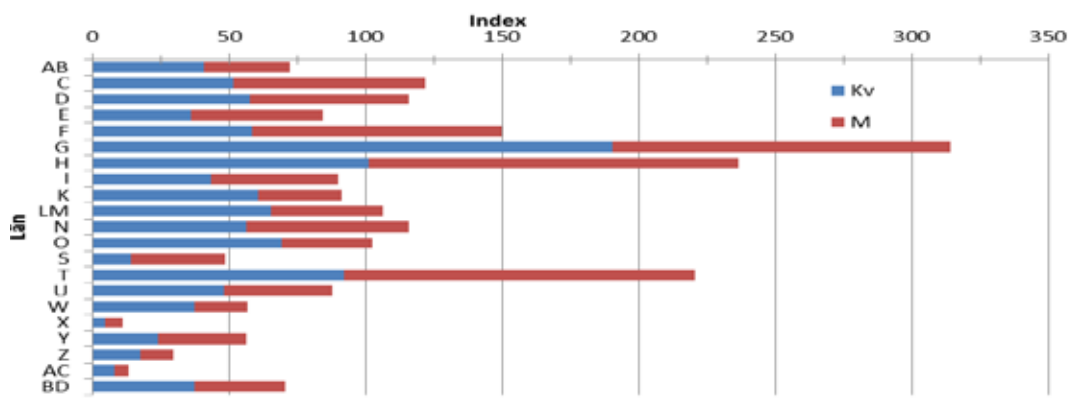
Diagram 5 Planerade investeringar per krona i tilldelade medel för axel 3 uttryckt som index där medelvärdet = 100

Diagram 6 Beviljat stödbelopp per krona i tilldelade medel för axel 3 uttryckt som index där medelvärdet = 100

Diagram 7 Förväntad förändring i arbetsbehov per krona i tilldelade medel för axel 3 uttryckt som index där medelvärdet = 100

Som framgår av diagrammen sticker Kronobergs län ut markant både när det gäller investeringar, stödbelopp och förändringar i förväntat arbetsbehov. Karakteristiskt för det länet är att man valt att fördela stödet på relativt många stödmottagare med relativt små stödbelopp per sökande. Den totala omfattningen av stödgivningen är också relativt hög. Verksamheterna för det länet är ofta mansdominerade vilket framgår av diagram 7.

Norrlandsläna uppvisar genomgående låga indextal. Norrbottens län ligger över resten av Norrlandsläna.

Underlaget som vi tagit fram i samband med studien medger många analysmöjligheter som vi ännu inte gett oss in i mer än översiktligt. Frågan hur djupt man går hänger samman med vilka frågeställningar man vill belysa framöver. En fråga som är intressant i sammanhanget är den s.k. dödviktsproblematiken som berörs något i kapitel 10.

10 Slutkommentarer

Redovisningen i föregående kapitel utgör en beskrivning över vad stödgivningen resulterat i och vilka utgångspunkter länen haft för sitt beslutsfattande. I grunden styrs stödgivningen av tillgång på medel och benägenhet hos företagare att söka stöd, vilket kan variera från län till län. Andra kriterier och faktorer som styrt stöd-givningsprocessen kan relateras till följande:

- Verksamheter och objekt
- Typ av företag och företagare
- Geografisk belägenhet
- Resultatorienterade kriterier
- Stödandel och takbelopp

Verksamheter och objekt

Inom moderniseringsstödet prioriterar de flesta län stödgivning riktad till drifts-grenen mjölk. Ibland prioriteras också stöd till miljörelaterade objekt som gödsel-vårdsanläggningar och bioenergianläggningar. För axel 3 är prioriteringar av verksamheter inte lika tydlig utan stödgivningen styrs här ofta av andra kriterier.

Typ av företag och företagare

Typ av företag kan delas in på många sätt från relativt stora väletablerade med många anställda till nystartade enmansföretag. I länens prioriteringar har inte sär-skilt stort fokus lagts på detta kriterium utan man väljer många gånger att hellre prioritera efter resultatorienterade kriterier. Resultatet blir att spridningen mellan företagstyper är stort.

Ganska stort fokus läggs på genusfrågor som vi här innefattar i begreppet typ av företagare. Även personer med invandrabakgrund lyfts fram ibland.

Geografisk belägenhet

I grunden är investeringsstödet ett landsbygdsstöd men vad som ska räknas till landsbygd är diffust. En del län anger geografiska prioriteringar i form av att vissa delar av länet är prioriterade i stödgivningen.

Resultatorienterade kriterier

Bland de resultatorienterade kriterierna är sysselsättning och lönsamhet de mest framträdande och länens beslutsfattande fokuserar mycket på dessa kriterier.

Vad som innefattas i begreppen effektivisering och modernisering kan hänföras till denna rubrik liksom olika miljöeffekter av investeringarna.

Resultatorienterade kriterier kan användas självständigt eller i kombination med andra kriterier.

Stödandel och takbelopp

Länens regler rörande stödandel och takbelopp har också betydelse för stöd-givningen. Två alternativa grundprinciper tillämpas varav den ena grundprincipen går ut på att fördela relativt små stödbelopp till relativt många företagare vilket leder till att takbelopp och stödandel sätts på en låg nivå. Enligt det andra synsättet kon-centreras insatserna på färre företag som vart och ett får en relativt stor andel av

tillgängliga stödpengar. Både takbelopp och stödandelar är här högre än enligt den första principen. Båda principerna har sina för- och nackdelar och länen har också olika filosofier i detta avseende där framför allt Norrlandslänet lutar åt att ge höga stödbelopp till relativt få företagare medan det omvända gäller för länen i Syd- och Mellansverige.

Nettoeffekter

I kartläggningen har vi enbart visat bruttoeffekter av stöden. I de riktlinjer som EU har tagit fram för medlemsländerna rörande utvärderingar lyfts också nettoeffekter fram, dvs. effekter av stödet rensat för sådant som skulle uppstått även utan stöd (s.k. dödvikt). Metodmässigt är det inte enkelt att skilja ut vad som är dödvikt och inte och det krävs i praktiken att man gör separata studier och undersökningar för att få fram nödvändigt underlag.

Grundtanken med rensning för dödvikt är att så långt möjligt optimera effekterna av stödet och på så sätt få ett bättre utnyttjande av stödpengarna. Mycket handlar om att inte ge stöd till investeringar som ger hög förväntad avkastning och att det därigenom ligger i företagarens eget intresse att genomföra investeringen oavsett om han eller hon får stöd eller inte. Även företagarens möjligheter till finansiering av investeringen måste beaktas i bedömningen.

I Sverige har vi än så länge endast tittat på dödviktsproblematiken för Moderniseringsstödet som vi kommer att redovisa i särskild rapport. Ytterligare studier planeras framöver.

Bilaga 1

Sammanställning av länets prioriteringar, åtgärd Modernisering av jordbruket

Bilaga 1

Prioriteringar	Län																									
	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z						

RIKTADE INSATSER, PRODUKTIONSGREN

- Driftsinriktning

Mjölproduktion	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x			x		x	x	x	x	
Köttproduktion			x																	x	x
Animalieproduktion									x												
Hästföretag																x					
Betesdjur					x				x						x	x	x				
Investeringar som syftar till att behålla eller öka antalet betesdjur			x																		
Köttproduktion som förädlar spannmålen																x					
Vallbaserad animalieproduktion																				x	
Djurstallar		x		x	x				x							x					
Åtgärder som innebär en utökning av verksamhet										x											
Investeringar i basnäringarna i länets jordbruk		x																			
Produktionsanläggningar för primärproduktionens djur samt trädgård																x					
Större offensiv satsning t.ex. nybyggnad av stallar i samband med en avsevärd produktionsutökning eller produktionsomläggning																x					
Investeringar som bidrar till att bibehålla eller öka arealen aktivt brukad jordbruksmark och som bidrar till att hålla landskapet öppet			x																		
Lönsamheten																	x				
Svinproduktion																	x				
Byte av spaltgolv till slaktsvin									x											x	
- Trädgård																					
Trädgårdsnäringen				x													x	x		x	
Växthus																				x	
Grönsaksodling			x																		
Potatisodling			x																		

SYSSELSÄTTNING, INTEGRATION

- Sysselsättning

Öka konkurrenskraft, lönsamhet samt skapa ökad sysselsättning		x			x	x			x	x				x			x			x	x
Egen sysselsättning i företaget																					x
Heltidsföretagare					x																
Minst 50 % sysselsättning i jordbruks- eller trädgårdsföretaget, max 50 % anställning hos annan arbetsgivare eller motsvarande efter att investeringen har genomförts																					x
Max 50 % anställning hos annan arbetsgivare eller motsvarande, efter att investeringen har genomförts																					x
- Integration, jämställdhet																					
Åtgärder som stimulerar kvinnors företagande	x																				x
Åtgärder som stimulerar företagare med utländsk bakgrund	x																				x
Insatser som bidrar till förbättrade förutsättningar för unga, kvinnor och personer med utländsk bakgrund	x		x																		x

Forts.

Prioriteringar	Län																				
	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z	
FÖRETAGSUTVECKLING, NY TEKNIK, LÖNSAMHET																					
<i>- Ny teknik, nya produkter m.m.</i>																					
Investeringar som stödjer en omstrukturering av jordbruket för att utveckla ny teknik och nya produkter	x		x			x	x		x		x	x		x							
Effektiv(a) och hållbar(a) teknologi/anordningar när det gäller områden med sämre förutsättningar för jordbruksproduktion	x								x												
Företag som erhållit startstöd inom den senaste treårsperioden		x																			
MILJÖ																					
<i>Miljö - Djurmiljö, arbetsmiljö, landskapsvård</i>																					
Djurvänliga lösningar för mjölkkor och andra betesdjur							x				x										
Arbetsmiljöförbättrande investeringar på djurföretag i form av inomgårdsmekanisering och lagringsutrymmen för grovfoder							x							x							
Arbetsmiljöförbättrande åtgärder i trädgårdsföretag							x							x							
Rationellare byggnader och anläggningar för djurvänlig inhyssning av betesdjur						x					x										
Gödselvårdsanläggningar för att minska miljöpåverkan samt stallmiljö och arbetsmiljö						x	x							x							
Alternativ till mjölkproduktion för att upprätthålla landskapet i områden där denna sviktar, t.ex. dikor, häst, får		x																			
Investeringar för produktion av mervärden, t. ex. ekologisk produktion		x	x			x	x	x							x		x			x	
Öppet odlingslandskap (utnyttja synergieffekter med betesdjur och deras bidrag till ett öppet odlingslandskap, biodiversitet och en attraktiv landsbygd)	x					x		x	x		x						x				
Åtgärder som bidrar med ökad djurvälstånd eller förbättrad arbetsmiljö	x		x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x		x				
Åtgärder som syftar till att uppnå miljömålen				x					x	x	x			x		x					
Minskad miljöpåverkan (yttre miljö)			x			x		x						x			x			x	
Ett rikt odlingslandskap				x																	
Åtgärder som minimerar klimatpåverkan										x	x				x		x				
Minskad klimatpåverkan genom att prioritera investeringar som ger effektivare produktion i befintliga anläggningar																				x	
Minimera effekten av höga flöden till följd av klimatpåverkan										x											
Sluta kretslopp nära produktionen																	x				
<i>- Energi o klimat</i>																					
Investering i fasta anläggningar för produktion av förnybar energi							x							x							
Byte av energikälla till förnybar energi för uppvärmning av djurstallar och växthus							x														
Energibesparande åtgärder i växthus							x														
Investering i anläggning för förnybar energi för uppvärmning av ekonomibyggnader knutna till jordbruk eller trädgård														x							
Biogas		x			x	x			x								x			x	
Biobränsle																	x				
Bioenergi															x						
Förnybar energi o klimat	x	x		x	x	x	x		x		x	x					x			x	

Forts.

Prioriteringar	Län																											
	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z								
Investeringar som gynnar produktion och/eller användning av förnybar energi			x																									
Produktion av förnybar energi															x													
Övergång till förnybar energi						x		x			x									x								
Energibesparande åtgärder						x		x			x									x								
Energieffektivisering		x		x									x			x				x			x			x		
Minskad användning av fossila bränslen								x					x															
Småskalig energiproduktion på gårdsnivå		x																								x		
Åtgärder som främjar energiomställning											x																	
Minimera farligt utsläpp vid uppvärmning av ekonomibyggnader											x																	
Etablering av fleråriga energigrödor														x											x			

ANLÄGGNINGSTYP

Fasta anläggningar till maskiner och utrustning. Maskiner ska ha en stark koppling till en fast anläggning														x															
Fasta o mobila anläggningar					x																								
Ny- eller ombyggnad av byggnader och fasta anläggningar									x																			x	
Nya fasta byggnadsinventarier																												x	
ÖVRIGT																													
Företag som har potential att finnas kvar efter tre år															x														
Behov av ekonomiskt stöd						x																							
Åtgärder som syftar till vattenbesparande tekniker inom bevattningsområdet														x															
Nya marknadsandelar för jordbrukare										x																			
Att åkermark används till livsmedelsproduktion																												x	

- AB Stockholms län
- AC Västerbottens län
- BD Norrbottens län
- C Uppsala län
- D Södermanlands län
- E Östergötlands län
- F Jönköpings län
- G Kronobergs län
- H Kalmar län
- I Gotlands län
- K Blekinge län
- M Skåne län
- N Hallands län
- O Västra Götalands län
- S Värmlands län
- T Örebro län
- U Västmanlands län
- W Dalarnas län
- X Gävleborgs län
- Y Västernorrlands län
- Z Jämtlands län

Bilaga 2

Maxbelopp och stödandel för Moderniseringsstödet. För energiåtgärder kan gälla andra regler som inte har tagits med i tabellen.

		Max- belopp	Utvidgat max- belopp för mjölksektorn	Samverkans- företag	Max. stödbelopp % av stödberättigad inv.kostn.	Kommentarer
1	Stockholm	750 000			30 %	
3	Uppsala	800 000			30 %	
4	Södermanland	600 000	1 000 000		30 %	
5	Östergötland	480 000	700 000		30 %	
6	Jönköping	600 000	900 000	1 200 000	30 %	
7	Kalmar	750 000	900 000	1 500 000	30 %	
8	Kronoberg	600 000	900 000		30 %	
9	Gotland	900 000			30 %	
10	Blekinge	600 000	1 200 000		30 %	
12	Skåne	1 500 000	1 980 000		30 %	
13	Halland	750 000	750 000		30 %	
14	Västra Götaland	2 000 000		4 000 000	25-30 %	
17	Värmland	1 500 000	1 800 000		30 %	
	<i>Torsby kommun</i>				50 %	
18	Örebro	1 200 000	1 600 000		30 %	
19	Västmanland	800 000			30 %	
20	Dalarna					
20,1	<i>Södra Dalarna</i>	1 000 000	1 500 000		30 %	
20,2	<i>Mellersta Dalarna</i>	1 500 000	2 000 000		30 %	
20,3	<i>Norra Dalarna</i>	2 000 000	2 500 000		30 %	
21	Gävleborg	1 200 000	2 400 000		30 %	Maxbeloppet gäller investeringar i animalieproduktion
22	Västernorrland	Inget tak			50 %	
23	Jämtland	Inget tak			30-50 %	
24	Västerbotten					
24,1	<i>Kusten</i>	2 500 000			25 %	
24,2	<i>Inlandet</i>	3 000 000			40 %	
24,3	<i>Fjällkommuner</i>	3 500 000			50 %	
25	Norrbottnen					
25,1	<i>Kusten</i>	3 000 000			30 %	
25,2	<i>Inlandet</i>	3 000 000			50 %	

Bilaga 3

Län

Prioriteringar	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Lönsamhet sysselsättning																				
Sysselsättningsökning	x					x		x							x				x	
Långsiktig lönsamma och som på bästa sätt kan bidra till ett hållbart nyttjande av naturresurserna		x				x		x			x				x	x			x	
Öka lönsamheten och konkurrenskraften			x																x	
Företag som har potential att finnas kvar efter tre år																				
Stödet har avgörande betydelse för att investeringen ska kunna genomföras		x																		
Innovation	x	x				x		x			x									
Ny teknik/nya produkter/nya processer	x	x	x	x	x	x				x	x				x				x	x
Nystartade företag	x	x																		
Miljö																				
Arbetsmiljö, kulturmiljö o yttre miljö						x		x												
Ekologisk produktion										x										
Investeringar som bidrar till att minska användning av fossila bränslen o minskad klimatpåverkan								x												
Investeringar som innebär omläggning till förnyelsebara energikällor			x																	
Energibesparing	x																			
Mat, livsmedelsråvaror																				
- Lokal mat																				
Lokal slakt- och vidareförädling										x										
Förädling av lokalproducerade produkter inom livsmedel	x		x				x	x	x									x		x
Jordbruksföretag med djurhållning																				x
Livsstilsmat grundade på lokala råvaror											x									
Livsmedelsprodukter grundade på betesköttsproduktion											x									
Småskalig vidareförädling av bär o vilt			x																	
Utveckling av småskalig och regional livsmedelsproduktion och livsmedelsförädling inkl småskalig o lokal bearbetning	x		x						x					x						
Investering i småskaliga o lokala slakterier																				
vidareförädling av lokalt producerade jordbruksprodukter			x																	
Förädling av jordbruksprodukter																x				
Småskalig livsmedelsproduktion						x														
- Mat ospec																				
Förädling av matproduktion																				x
Produktionsanläggningar för livsmedel																				x
Stöder marknadstillgången av mat med mervärde	x		x			x			x					x						
Förädling ej mat																				
Småskalig förädling av skogsprodukter i första led										x										
Utveckling av nya biobaserade produkter	x					x														
Småskalig vidareförädling av lokalt producerade skogsbruksprodukter	x		x																	
Öka värdet i lövskogsproduktion											x									
Förädling av lokalt producerad bioenergi på gårdsnivå			x																	
Småskalig förädling av trä och skog											x				x					
Utveckling av nya biobaserade produkter utifrån ny kunskap, teknik eller innovation	x			x					x					x						
Produktion av förnybar energi						x	x													
Förädling ospec																				
Företag som förädlar lokalproducerade produkter/råvaror		x			x	x	x	x		x	x				x		x	x	x	x
Öka kombinationen jord- och skogsbrukets tjänster o förädling inom bioenergiområdet. Småskalig/lokal förädling				x																

Forts.

Län

Prioriteringar	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Lönsamhet sysselsättning																				
Småskalig vidareförädling av livsmedel och jord- och skogsbruksprodukter		x		x		x	x		x						x		x			
Primärproducerande företag o mikroföretag på landsbygden					x															
Förädling inom samma företag som hanterar primärproduktionen			x																	
Investeringar i nybyggnation eller anpassning av lokaler i syfte att förädla lokalprod. produkter						x														
Nya inventarier som används på företagets produktionsplats																				x
Större etablerade företag med tydlig lokal karaktär																	x			
Geografiska områden																				
Geografiska områden med dålig konkurrenskraft, mindre gynnade områden	x																			
Grad av landsbygd						x														
Inlandet prioriteras före kustlandet		x											x							
Verksamheter utanför större tätort >20 000 inv																				
Anläggningstyp																				
Byggnation, ny eller ombyggnad	x								x											
Fasta inventarier						x		x												
Uppförande eller anpassning av byggnader o nya byggnadsinventarer																				x
Övrigt																				
Samarbete, samverkanslösningar	x			x		x		x												
Mikroföretag						x									x					
Stärker lokalt näringsliv			x																	

Bilaga 4

Utförlig sammanställning av stödgivning till företag inom ramen för åtgärd 123

I följande sammanställning återfinns uppgifter för underkategorier till de fyra huvudkategorier som redovisas i huvudrapporten. Siffrorna kommenteras översiktligt i huvudrapporten.

1. Rikssammanställningar

I tabell 1 och 2 visas ekonomiska uppgifter där totalsiffror dividerats med antal ansökningar. Som framgår av tabellerna är omsättningen per ansökan betydligt högre för ej gårdsanknuten verksamhet jämfört med gårdsanknuten.

Tabell 1 Antal beviljade ärenden, planerade investeringar, beviljat stödbelopp samt förväntad omsättning utslaget per företag, gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr per företag	Beviljat stödbelopp, Mkr per företag	Omsättning, Mkr per företag
Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter	107	1,70	0,29	6,17
Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter	37	2,07	0,30	12,28
Övrig livsmedelsförädling	14	0,50	0,14	2,24
Övrigt	56	0,79	0,19	2,39
Summa	214	1,44	0,26	5,98

Tabell 2 Antal beviljade ärenden, planerade investeringar, beviljat stödbelopp samt förväntad omsättning utslaget per företag, ej gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr per företag	Beviljat stödbelopp, Mkr per företag	Omsättning, Mkr per företag
Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter	97	3,46	0,57	42,08
Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter	19	1,88	0,44	20,08
Övrig livsmedelsförädling	22	1,67	0,29	6,98
Övrigt	36	1,18	0,29	5,21
Summa	174	2,59	0,46	27,61

Förväntat förändrat arbetsbehov till följd av investeringarna visas i tabellerna 3 och 4. Cirka 2/3 av ökat arbetsbehov faller på icke gårdsanknuten verksamhet.

Tabell 3 Förväntad förändring av arbetsbehov, gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Andel i %	Varav kvinnor, 1 000 tim.	Andel i %	Varav män, 1 000 tim.	Andel i %
Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter	107	112,7	54,9	63,7	31,0	49,1	23,9
Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter	37	39,2	19,1	22,7	11,0	16,5	8,1
Övrig livsmedelsförädling	14	10,9	5,3	3,8	1,9	7,1	3,4
Övrigt	56	42,4	20,7	4,1	2,0	38,3	18,7
Summa	214	205,2	100,0	94,3	45,9	111,0	54,1

Tabell 4 Förväntad förändring av arbetsbehov, ej gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Andel i %	Varav kvinnor, 1 000 tim.	Andel i %	Varav män, 1 000 tim.	Andel i %
Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter	97	236,1	68,2	97,3	28,1	138,9	40,1
Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter	19	33,8	9,8	19,3	5,6	14,5	4,2
Övrig livsmedelsförädling	22	32,0	9,3	6,6	1,9	25,4	7,3
Övrigt	36	44,2	12,7	4,2	1,2	39,9	11,6
Summa	174	346,1	100,0	127,4	36,8	218,7	63,2

2. Livsmedelsförädling baserad på jordbruksprodukter

Av tabellerna framgår omfattningen av stödgivning m.m. uppdelat på delverksamheter. Gårdsanknuten verksamhet redovisas skilt från icke gårdsanknuten verksamhet.

Tabell 5 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter, gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning Mkr	Andel i %	Antal nystartade
Mejeri, ysteri	33	58,4	32,2	8,3	26,6	176,8	26,8	18
Kött och chark	29	57,4	31,6	10,5	33,7	96,6	14,6	14
Bageri	4	1,6	0,9	0,5	1,5	7,6	1,2	2
Potatisförädling	31	49,5	27,3	9,6	30,7	277,7	42,0	0
Förädling ägg	4	3,8	2,0	1,1	3,5	76,8	11,6	0
Förädling övriga jordbruksprodukter	6	10,8	6,0	1,3	4,0	25,1	3,8	3
Summa	107	181,5	100,0	31,3	100,0	660,6	100,0	37

Tabell 6 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter, ej gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning Mkr	Andel i %	Antal nystartade
Mejeri, ysteri	9	34,7	10,3	5,8	10,4	445,6	10,9	1
Kött och chark	49	157,6	47,0	29,6	53,3	1 989,8	48,8	6
Bageri	21	70,8	21,1	8,7	15,7	888,6	21,8	1
Potatisförädling	12	57,3	17,1	9,2	16,5	322,8	7,9	0
Förädling ägg	1	6,8	2,0	0,7	1,3	347,3	8,5	0
Förädling övriga jordbruksprodukter	5	8,3	2,5	1,6	2,8	87,4	2,1	0
Summa	97	335,5	100,0	55,6	100,0	4 081,5	100,0	8

Som framgår av tabellerna skiljer sig gårdsanknuten verksamhet från icke gårdsanknuten på flera punkter. Skillnaderna kommenteras i huvudpromemorian. Med nystartad menas att den verksamhet som stöd söks för är ny på företaget. I en del fall finns även annan befintlig verksamhet som kan ha pågått under flera år.

I tabellerna 7 och 8 visas investeringar, beviljat stöd och omsättning uttryckt som genomsnitt per företag.

Tabell 7 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till livsmedelsförädling baserad på traditionella jordbruksprodukter, genomsnitt per ansökan, gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning Mkr
Mejeri, ysteri	1,77	0,25	5,36
Kött och chark	1,98	0,36	3,33
Bageri	0,40	0,12	1,90
Potatisförädling	1,60	0,31	8,96
Förädling ägg	0,94	0,27	19,20
Förädling övriga jordbruksprodukter	1,80	0,21	4,18
Summa	1,70	0,29	6,17

Tabell 8 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till livsmedelsförädling baserad på jordbruksprodukter, genomsnitt per ansökan, ej gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning Mkr
Mejeri, ysteri	3,85	0,64	49,51
Kött och chark	3,22	0,61	40,61
Bageri	3,37	0,42	42,31
Potatisförädling	4,77	0,77	26,90
Förädling ägg	6,77	0,72	347,30
Förädling övriga jordbruksprodukter	1,67	0,32	17,48
Summa	3,46	0,57	42,08

Flera av verksamheterna som rör livsmedelsförädling är arbetsintensiva och framför allt inom kött och chark förväntas arbetsbehovet komma att öka i samband med att investeringen genomförs.

Tabell 9 Förväntad förändring av arbetsbehov för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på jordbruksprodukter, gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Ökad arbetsvolym kvinnor, 1 000 tim.	Andel i %	Ökad arbetsvolym män, 1 000 tim.	Andel i %
Mejeri, ysteri	33	49,2	1,5	33,7	29,9	15,5	13,7
Kött och chark	29	43,3	1,5	20,6	18,2	22,7	20,1
Bageri	4	4,4	1,1	4,1	3,6	0,3	0,3
Potatisförädling	31	15,1	0,5	5,1	4,6	10,0	8,9
Förädling ägg	4	-0,9	-0,2	-0,3	-0,3	-0,6	-0,5
Förädling övriga jordbruksprodukter	6	1,6	0,3	0,5	0,4	1,2	1,0
Summa	107	112,7	1,0	63,7	56,5	49,1	43,5

Tabell 10 Förväntad förändring av arbetsbehov för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på jordbruksprodukter, ej gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Ökad arbetsvolym, kvinnor	Andel i %	Ökad arbetsvolym, män	Andel i %
Mejeri, ysteri	9	8,8	0,9	0,3	0,1	8,5	3,6
Kött och chark	49	154,9	3,2	51,9	22,1	103,1	43,6
Bageri	21	56,5	2,7	38,9	16,4	17,6	7,5
Potatisförädling	12	12,5	1,0	5,3	2,2	7,2	3,0
Förädling ägg	1	-10,8	-10,8	-5,4	-2,3	-5,4	-2,3
Förädling övriga jordbruksprodukter	5	14,2	2,8	6,3	2,7	7,9	3,4
Summa	97	236,1	2,4	97,3	41,2	138,9	58,8

3. Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter

Tabell 11 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning Mkr	Andel i %
Förädling fältmässigt odlade köksväxter	28	86,5	77,1	12,1	62,1	642,8	76,9
Förädling frukt och bär	22	23,2	20,7	6,6	34,2	162,7	19,5
Förädling av växter under glas	6	2,5	2,2	0,7	3,7	30,4	3,6
Summa	56	112,2	100,0	19,4	100,0	835,9	100,0

Tabell 12 Förväntad förändring av arbetsbehov för underkategorier till Livsmedelsförädling baserad på trädgårdsprodukter, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Ökad arbetsvolym kvinnor	Andel i %	Ökad arbetsvolym män	Andel i %
Förädling fältmässigt odlade köksväxter	28	44,5	1,5	24,5	33,5	20,0	27,5
Förädling frukt och bär	22	25,9	1,2	16,8	23,1	9,1	12,5
Förädling av växter under glas	6	2,5	0,4	0,7	1,0	1,8	2,4
Summa	56	72,9	1,3	42,0	57,6	30,9	42,4

4. Övrig livsmedelsförädling

Tabell 13 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Övrig livsmedelsförädling, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbe- lopp, Mkr	Andel i %	Omsättning Mkr	Andel i %
Förädling övriga vegetabilier	2	8,91	20,4	0,95	11,4	2,6	1,4
Honungsproduktion	16	6,60	15,2	1,94	23,3	14,2	7,7
Övrig livsmedelsframställning	18	28,11	64,4	5,45	65,3	168,1	90,9
Summa	36	43,62	100,0	8,34	100,0	184,9	100,0

Tabell 14 Förväntad förändring av arbetsbehov för underkategorier till Övrig livsmedelsförädling, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Ökad arbetsvolym kvinnor	Andel i %	Ökad arbetsvolym män	Andel i %
Förädling övriga vegetabilier	2	6,0	3,0	2,1	5,0	3,9	9,2
Honungsproduktion	16	11,6	0,7	3,9	9,0	7,7	18,0
Övrig livsmedelsframställning	18	25,3	1,4	4,5	10,3	20,9	48,5
Summa	36	42,9	1,2	10,5	24,3	32,5	75,7

5. Övrigt

Tabell 15 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Övrigt, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbe- lopp, Mkr	Andel i %	Omsättning Mkr	Andel i %
Träförädling	59	40,6	47,0	11,2	52,3	109,3	34,0
Energi	21	34,8	40,4	7,7	36,2	162,8	50,7
Diverse	12	10,9	12,6	2,5	11,5	48,9	15,3
Summa	92	86,3	100,0	21,4	100,0	321,0	100,0

Tabell 16 Förväntad förändring av arbetsbehov för underkategorier till Övrigt, summa gårdsanknuten och inte gårdsanknuten verksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Ökad arbetsvolym kvinnor	Andel i %	Ökad arbetsvolym män	Andel i %
Träförädling	59	48,1	0,8	5,3	6,2	42,7	49,3
Energi	21	27,6	1,3	1,6	1,7	26,1	30,2
Diverse	12	10,9	0,9	1,5	1,8	9,4	10,8
Summa	92	86,6	0,9	8,4	9,7	78,2	90,3

Bilaga 5

Sammanställning av länets prioriteringar, företagsstöd axel 3

Prioriteringarna kan ibland gälla bara för en viss åtgärd men detta har inte tagits hänsyn till i denna sammanställning.

LÄN

Prioriteringar	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Riktade insatser, produktionsgren																				
- <i>Driftsinriktning</i>																				
Hästverksamhet						x	x						x			x	x			
Yrkesmässig hästverksamhet (efter investering beräknas sökande ha minst halva sin inkomst och sysselsättning inom företaget)			x																	
Satsningar i företag verksamma inom jordbruk, mjölkproduktion, köttproduktion från nöt och får samt odling av potatis och grönsaker			x																	
Företag med primärproduktion som genomför affärsutveckling och vars verksamhet har anknytning till eller betydelse för landsbygdens utveckling																				x

Sysselsättning, integration

- <i>Sysselsättning</i>	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Minst 50 % sysselsättning i jordbruks- eller trädgårdsföretag, max 50 % hos annan arbetsgivare efter att investering har genomförts																x				
Heltidssysselsättning				x																
Tillväxt och sysselsättning samt stärka företagens konkurrenskraft	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Positiva effekter för åretruntverksamheter (exempelvis sysselsättning)						x				x	(x)		x					x		

- *Integration, jämställdhet*

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Investeringar som har en positiv effekt på jämställdhet, integrationsarbete, samverkan för ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt ungdomars möjlighet till arbete och företagande på landsbygden	x		x					x			x		x		x	x				
Åtgärder som stimulerar kvinnors företagande	x				x					x			x		x	x				
Åtgärder som stimulerar företagare med utländsk bakgrund	x				x					x										

Företagsutveckling, ny teknik, lönsamhet

- <i>Företagsutveckling</i>	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Insatser för att utveckla ny eller befintlig verksamhet hos företag inom turistområdet					x															
Turistsatsningar som har anknytning till och betydelse för landsbygdens utveckling						x							x							
Innovativa turismsatsningar			x													x				
Nya produkter			x																	
Nya affärsområden			x							x										
Företag som verkar på en internationell marknad																				
Insatser som stärker möjligheterna att verka på landsbygden såsom diversifiering, utveckling med de areella näringarna som bas																				x
Företagande med en tydlig profilering inom hållbar turism																		x		

Forts.

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Småskaliga turistföretag												x								
Företagsutveckling									x											
Mikroföretag						x		x												
Utveckla bokningsbara produkter																x				
Marknadsföring av länets turistiska destinationer																x				
Samverkanslösningar (exempelvis gemensam hemsida, bokningssystem)			x			x	x				x	x		x		x	x	x	x	x
Paketlösningar m.m.			x			x							x	x			x			
Paketlösningar för ökad konkurrenskraft						x	x													
Positiv effekt på åretruntverksamheter							x			x									x	
Samverkanslösningar			x			x		x												

- Ny teknik, nya produkter m.m.

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Innovativa företag			x								x					x				x
Ny teknik										x						x				x
Nya produkter			x				x							x		x				x
Nya tjänster																x				
Nya affärsområden			x											x						
Nytänkande						x														
Utveckling av produkter inom tjänstesektorn																x				

- Lönsamhet

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Åretruntverksamheter											x									
Breddning och omställning av jordbruksföretag												x								
Lantbruksverksamheten kan bestå tack vare start av en kombinationsverksamhet					x															
Långsiktigt kommersiella möjligheter											x									
Behov av ekonomiskt stöd						x														
Företag som har potential att finnas kvar efter tre år														x						
Insatser som syftar till att minska kostnaderna i enskilda jordbruksföretag			x																	
Verksamhet som har konkurrensfördel av att vara belägen på landsbygden															x					
Företag med stor betydelse för annat företagande på landsbygden															x					
Effektivisering							x													
Företag som verkar på en internationell marknad										x										
Affärsutveckling																x				
Produktion av varor och tjänster som stärker bygdens konkurrensförmåga																				x

- Nystart

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Nystartade företag										x	x			x						
Nya företag eller utveckling av befintliga					x															

Forts.

Mat

- Lokal mat

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Livsmedel med lokal identitet			x															x		
Utveckling, marknadsföring och småskalig förädling av lokalt producerade livsmedel			x																	
Investeringar som ökar tillgängligheten och mångfalden av matvaror med regionalt ursprung (matlandet)												x								
Utveckling av lokal och regional mat som en del av turismaktiviteter			x																	
Investering med tydlig koppling till lokal livsmedelsproduktion											x		x							

- Mat ospec.

Åtgärder som syftar till att uppnå visionen Det nya matlandet, företagande kring mat, mat med mervärde	x				x	x			x	x	x		x	x		x	x		x	x
Småskalig livsmedelsförädling	x								x											
Företag med livsmedelsinriktning															x					

- Lokala råvaror

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Aktiviteter kring lokala råvaror, såväl livsmedel som råvara från jord, skog, fisk och trädgård													x							
Underlättar att få ut lokala produkter på en större marknad										x										

Förädling, ej livsmedel

- Förädling ospec.

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Förädling av lokala produkter																		x		
Utveckling, marknadsföring och småskalig förädling av lokalt producerade produkter			x												x	x				

Turism

- Turism

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Gårdsturism															x					
Ökad besöksnäring/turism																	x			
Friskvårdssatsningar i skogsområden											x									
Turism med bas i länets natur- och kulturarv																x				
Kommersialisering av naturvårdsinsatser och landskapsvård														x						
Turistverksamhet med inriktning med kvalitetsboende och mat													x							
Turism och besöksnäringen					x			x					x					x		
Stärka infrastrukturen i länets natur- och kulturmiljöer så att service, marknadsföring och förmedling ökar besökandet																x				
Turism					x			x												
Tillgänglighetsökning och/eller kanalisering av turism											x									

- Upplevelseturism

Turism- och rekreationssatsningar med skddsvärda natur- och kulturområden som resurs					x			x		x			x		x	x				x
Utveckling av lönsam turism med anknytning till Hälsingegårdar																		x		
Upplevelseturism. Komplettering av utbud av upplevelser i ett område																				x
Upplevelser					x										x					

Forts.

- Inkvartering

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Uthyrningsstugor med minst tre tillkommande boenheter										x										
Boendeanläggningar med högre standard (ej enstaka stugor)														x						
Företag med två eller fler stugor							x													
Turistverksamhet med inriktning på kvalitetsboende													x							
Utöka mottagningskapacitet med flera bäddar, matserveringar och upplevelser																x				

Miljö

- Miljö - Djurmiljö, arbetsmiljö, landskapsvård

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Åtgärder som syftar till att uppnå miljömålen										x			x				x		x	
Biologisk mångfald			x			x				x							x			
Investeringar som bidrar till att bibehålla eller öka arealen aktivt brukad jordbruksmark och som bidrar till att hålla landskapet öppet				x																
Långsiktigt hållbara energisystem som kan bidra till ökat kretsloppstänkande																x				
Företag med miljöinriktning															x					
Företag som vill klimatanpassa sin produktion/verksamhet																				x
Företag med en tydlig miljöprofil						x				x										
Investeringens effekt för att nå miljömålen						x		x												
Investeringen ska bidra till att minska användning av fossila bränslen och minskad klimatpåverkan																				
Kollektiv nytta											x									
Ett rikt odlingslandskap									x											

- Energi o klimat

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Biogassatsningar									x	x	x		x	x	x		x	x	x	
Utveckling (produktion) och försäljning av förnybar energi			x		x	x								x			x			
Försäljning av biobaserade bränslen och livsmedel som råvara från jord, skog, fiske och trädgård													x							
Anläggningar som drivs med förnybar energi (ej vindkraft)													x							
Förädling av småskalig förnybar energi							x													
Bioenergi															x					
Förnybar energi, energibesparande åtgärder					x			x	x		x									

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Lokalt producerad bioenergi			x																	
Förnybar energi, klimat	x	x							x											
Åtgärder som främjar energiomställningen										x										
Klimatanpassning/klimatsmarta lösningar			x												x		x			
Minska användning av fossila bränslen och minskad klimatpåverkan								x			x									
Investeringar i fasta anläggningar för produktion av förnybar energi														x						
Främjande av förnybar energi och klimatsmarta lösningar	x					x			x									x		
Förädling och produktion av förnybar energi																				x
Främjande av förnybar energi på lokal nivå			x																	
Insatser som bidrar till att stimulera och utveckla energiproduktionen från skog och åker			x																	

Forts.

Geografiska områden	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Geografiska områden med dålig konkurrenskraft, mindre gynnade områden	x										x									
Geografiska områden med dålig tillväxt och/eller befolkningsutveckling														x						
Aktiviteter på fåbodar																	x			
Åtgärder i skogsbygden och skärgården										x										
Grad av landsbygd						x														
Verksamheter som etableras utanför mindre tätort >3 000 inv.											x		x	x						
Inlandet prioriteras före kustland												x								

Anläggningstyp

Insatser där befintlig kompetens eller exempelvis lokaler, maskiner med låg nyttjandegrad kan komma till användning			x																	
Fasta anläggningar					x		x				x									x
Inventarier					x		x													x
Ny-, till- eller ombyggnad av byggnader samt specialinventarier								x												

Övrigt

	AB	AC	BD	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O	S	T	U	W	X	Y	Z
Stöd inom nya branscher					x															
Investeringar som skapar mervärde						x		x												
Stärkande av marknaden och efterfrågan																		x		
Grön rehabilitering							x													
Kulturhistoriska aspekter											x									
Branscher som inte riktigt sett möjligheterna med LP ännu																				
Satsningar på mindre verkstäder																	x			
Värdefull skog									x											
Främja generationsskiften i företag			x																	
Verksamhet som har anknytning till och betydelse för landsbygdens utveckling													x							
Företag med lokal marknad																		x		
Lokalt baserad produktion inom service och hantverksyrken															x					
Insatser med syfte att stärka det lokala näringslivet			x																	
Investering i ökad framkomlighet för besökare med fysiska hinder						x														
Besöksnäringsetablering i anslutning till kollektivtrafikstråk											x									
Servicelösningar																		x		

Bilaga 6

Utförlig sammanställning av verksamheter som företagsstöd utgått till inom ramen för axel 3 (åtgärd 311 Diversifiering till annan verksamhet än jordbruk, åtgärd 312 Affärsutveckling av mikroföretag, åtgärd 313 Främjande av turistnäringen)

I följande sammanställning återfinns uppgifter för underkategorier till de fem huvudkategorier som redovisas i huvudrapporten. Siffrorna kommenteras översiktligt i huvudrapporten.

1. Huvudkategori turism

Indelning har gjorts i följande underkategorier:

- a) Rumsuthyrning, B&B, camping och vandrarhem
- b) Hotell, konferensanläggning och pensionat
- c) Hästturism
- d) Övrig upplevelseturism

I tabell 1 visas antal ansökningar som beviljats stöd under perioden 2007–2009, investeringar som stöden är kopplade till samt förväntad omsättning efter genomförd investering. Siffrorna avser totaler för riket.

Tabell 1 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till turism

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr	Andel i %
Rumsuthyrning, B&B, camping, vandrarhem	168	174,8	42,4	43,0	43,7	253,2	37,7
Hotell, konferens, pensionat	70	124,4	30,2	23,2	23,7	188,2	28,0
Hästturism	24	19,8	4,8	4,9	4,9	29,3	4,4
Övrig upplevelseturism	124	93,6	22,6	27,4	27,7	200,9	29,9
Summa	386	412,6	100,0	98,7	100,0	671,6	100,0

I tabell 2 har siffrorna i tabell 1 omräknats till kronor per ansökan.

Tabell 2 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning, genomsnitt per ansökan för underkategorier till turism

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning, Mkr
Rumsuthyrning, B&B, camping, vandrarhem	1,04	0,26	1,51
Hotell, konferens, pensionat	1,78	0,33	2,69
Hästturism	0,83	0,20	1,22
Övrig upplevelseturism	0,75	0,22	1,62
Summa	1,07	0,26	1,74

I tabell 3 visas hur investeringarna väntas påverka arbetsbehovet när effekten av investeringarna har nått full effekt. Tabellen innehåller också uppgifter om hur många ansökningar som gäller företag med gårdsanknuten verksamhet. Med gårdsanknuten menas här verksamhet som bedrivs på jordbruksfastighet eller där tidigare ekonomibygnad eller mangårdsbyggnad används i verksamhet som stöd ges för.

Med nystartad menas att den verksamhet som stöd söks för är ny på företaget. I många fall finns även annan befintlig verksamhet som kan ha pågått under flera år.

Tabell 3 Förväntad förändring av arbetsbehov, antal gårdsanknutna verksamheter och verksamheter som nystartats för underkategorier till turism

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Gårdsanknuten, antal	Andel i %	Nystartat	Andel i %
Rumsuthyrning, B&B, camping, vandrarhem	168	89,3	0,53	107	0,64	55	0,33
Hotell, konferens, pensionat	70	97,5	1,39	40	0,57	22	0,31
Hästturism	24	27,3	1,14	20	0,83	10	0,42
Övrig upplevelseturism	124	114,5	0,92	47	0,38	18	0,15
Summa	386	328,6	0,85	214	0,55	105	0,27

2. Huvudkategori Mat

Huvudkategorin Mat har delats in i följande underkategorier:

- a) Gårdscafé, annat café
- b) Restaurang
- c) Försäljning livsmedel gård
- d) Försäljning livsmedel ej gård
- e) Livsmedelsförädling

Tabellerna 4–6 innehåller motsvarande uppgifter som för turism. Ibland kan en ansökan beröra flera verksamheter. Vi har då klassificerat den efter den beloppsmässigt största investeringsdelen.

Tabell 4 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Mat

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr	Andel i %
Gårdscafé, café	44	30,0	28,4	7,6	28,6	77,4	24,7
Restaurang	31	43,5	41,1	10,6	39,9	83,3	26,6
Försäljning livsmedel, gård	23	9,8	9,3	2,6	9,7	28,6	9,1
Försäljning livsmedel, ej gård	7	5,6	5,2	1,4	5,5	21,1	6,7
Förädling	28	16,9	16,0	4,4	16,4	102,8	32,9
Summa	133	105,8	100,0	26,6	100,0	313,1	100,0

Tabell 5 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning, genomsnitt per ansökan för underkategorier till Mat

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning, Mkr
Gårdscafé, café	0,68	0,17	1,76
Restaurang	1,40	0,34	2,69
Försäljning livsmedel, gård	0,43	0,11	1,24
Försäljning livsmedel, ej gård	0,80	0,21	3,01
Förädling	0,58	0,15	3,67
Summa	0,78	0,20	2,35

Tabell 6 Förväntad förändring i arbetsbehov, antal gårdsanknutna verksamheter och verksamheter som nystartats för underkategorier till Mat

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Gårdsanknuten, antal	Andel i %	Nystartat	Andel i %
Gårdscafé, café	44	45,8	1,04	27	61,4	18	40,9
Restaurang	31	46,1	1,49	13	41,9	8	25,8
Försäljning livsmedel, gård	23	21,7	0,90	23	100,0	4	17,4
Försäljning livsmedel, ej gård	7	8,4	1,19	0	0	1	14,3
Förädling	28	37,9	1,36	19	67,9	7	25,0
Summa	133	159,9	1,20	82	61,7	38	28,6

3. Huvudkategori Häst-, hund- och kattverksamhet

Huvudkategorin Häst-, hund- och kattverksamheter har delats in i följande underkategorier:

- a) Häst intensiv
- b) Häst extensiv
- c) Hästhälsovård
- d) Terapi med hjälp av häst
- e) Hund- och kattverksamheter

Tabellerna 7–9 innehåller motsvarande uppgifter som för turism. Ibland kan en ansökan beröra flera verksamheter. Vi har då klassificerat den efter den beloppsmässigt största investeringsdelen. Begreppen ”häst intensiv” respektive ”häst extensiv” förklaras i huvudrapporten.

Tabell 7 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Häst-, hund- och kattverksamhet

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr	Andel i %
Häst intensiv	195	257,3	68,1	62,4	68,1	218,2	66,0
Häst extensiv	63	71,6	19,0	16,7	18,3	61,1	18,5
Hästhälsovård	24	22,4	5,9	6,0	6,5	25,0	7,6
Terapi med hjälp av häst	12	14,5	3,8	3,2	3,5	15,1	4,6
Hund- och kattverksamhet	20	11,9	3,2	3,3	3,6	11,2	3,3
Summa	314	377,7	100,0	91,6	100,0	330,6	100,0

Tabell 8 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning, genomsnitt per ansökan för underkategorier till Häst-, hund- och kattverksamheter

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning, Mkr
Häst intensiv	1,32	0,32	1,12
Häst extensiv	1,14	0,27	0,97
Hästhälsovård	0,93	0,25	1,04
Terapi med hjälp av häst	1,21	0,26	1,26
Hund- och kattverksamhet	0,59	0,16	0,57
Summa	1,20	0,29	1,05

Tabell 9 Förväntad förändring av arbetsbehov, antal gårdsanknuten verksamhet och verksamheter som nystartats för underkategorier till Häst-, hund- och kattverksamheter

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Gårdsanknuten, antal	Andel i %	Nystartat	Andel i %
Häst intensiv	195	204,6	1,05	178	91,3	40	20,5
Häst extensiv	63	29,8	0,47	61	96,8	7	11,1
Hästhälsovård	24	21,7	0,90	18	75,0	7	29,2
Terapi med hjälp av häst	12	19,3	1,61	10	83,3	5	41,7
Hund- och kattverksamhet	20	20,6	1,03	14	70,0	10	50,0
Summa	314	296,0	0,94	281	89,5	69	22,0

4. Huvudkategori Tillverkning, förädling ej livsmedel

Huvudkategorin Tillverkning m.m. har delats in i följande underkategorier:

- a) Träförädling
- b) Mekanisk verksamhet
- c) Annan tillverkning/produktion
- d) Entreprenad

Tabellerna 10–12 innehåller motsvarande uppgifter som för turism. Ibland kan en ansökan beröra flera verksamheter. Vi har då klassificerat den efter den beloppsmässigt största investeringsdelen. Till mekanisk verksamhet har räknats både företag som sysslar med reparationer av maskiner och utrustning och företag som tillverkar mekaniska produkter. Ibland förekommer kombinationer av dessa verksamheter på ett och samma företag.

Tabell 10 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till Tillverkning, förädling ej livsmedel

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr	Andel i %
Träförädling	78	63,3	23,2	15,2	25,2	248,9	26,9
Mekanisk verkstad	80	80,8	29,6	20,1	33,7	284,2	30,7
Annan tillverkning /produktion	74	90,3	33,1	14,9	24,6	229,5	24,9
Entreprenad	53	38,6	14,1	9,9	16,5	161,7	17,5
Summa	285	273,0	100,0	60,1	100,0	924,3	100,0

Tabell 11 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning, genomsnitt per ansökan för underkategorier till Tillverkning, förädling ej livsmedel

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning, Mkr
Träförädling	0,81	0,20	3,19
Mekanisk verkstad	1,01	0,25	3,51
Annan tillverkning/produktion	1,22	0,20	3,10
Entreprenad	0,73	0,19	3,05
Summa	0,95	0,21	3,24

Tabell 12 Förväntad förändring av arbetsbehov, antal gårdsanknutna verksamheter och verksamheter som nystartats för underkategorier till Tillverkning, förädling ej livsmedel

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Gårdsanknuten, antal	Andel i %	Nystartat	Andel i %
Träförädling	78	94,5	1,21	28	35,9	15	19,2
Mekanisk verkstad	80	100,0	1,25	17	21,3	12	15,0
Annan tillverkning /produktion	74	88,8	1,20	26	35,1	13	17,6
Entreprenad	53	44,5	0,84	27	50,9	14	26,4
Summa	285	327,8	1,15	98	34,4	54	18,9

5. Huvudkategorin Övrigt

Ansökningar som inte passar in under någon av rubrikerna ovan har placerats under Övrigt. Det är möjligt att ganska klart skilja ut underkategorier men dessa har till skillnad från vad som ryms under andra huvudverksamheter liten eller ingen koppling sinsemellan.

Huvudkategorin Övrigt har delats in i följande underkategorier:

- a) Gårdsbutik, ej livsmedel
- b) Friskvård, sport, kroppsvård
- c) Konst och hantverk
- d) Biogasanläggning
- e) Övrig energiinvestering
- f) Försäljningsverksamhet övrigt
- g) Diverse

Tabell 13 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning för underkategorier till huvudkategorin Övrigt

Verksamhet	Antal ansökningar	Investering, Mkr	Andel i %	Beviljat stödbelopp, Mkr	Andel i %	Omsättning, Mkr	Andel i %
Gårdsbutik, ej livsmedel	12	7,5	2,7	2,2	4,1	20,5	3,7
Friskvård, sport, kroppsvård	57	41,6	14,9	9,6	17,4	78,9	14,3
Konst och hantverk	27	19,4	6,9	4,2	7,6	25,1	4,6
Biogas	7	53,6	19,1	7,1	12,9	30,8	5,6
Energi övrigt	56	88,7	31,7	16,0	29,1	155,8	28,3
Försäljningsverksamhet övrigt	52	46,2	16,5	10,3	18,8	165,4	30,1
Diverse	39	23,0	8,2	5,6	10,1	73,2	13,3
Summa	250	280,0	100,0	55,0	100,0	549,7	100,0

Tabell 14 Förväntad investering, beviljat stöd och beräknad omsättning, genomsnitt per ansökan för underkategorier till huvudkategorin Övrigt

Verksamhet	Investering, Mkr	Beviljat stödbelopp, Mkr	Omsättning, Mkr
Gårdsbutik, ej livsmedel	0,63	0,19	1,71
Friskvård, sport, kroppsvård	0,73	0,17	1,38
Konst och hantverk	0,72	0,15	0,93
Biogas	7,66	1,02	4,40
Energi övrigt	1,58	0,29	2,78
Försäljningsverksamhet övrigt	0,89	0,20	3,18
Diverse	0,59	0,14	1,88
Summa	1,12	0,22	2,20

Tabell 15 Förväntad förändring av arbetsbehov, antal gårdsanknuten verksamhet och verksamheter som nystartats för underkategorier till huvudkategorin Övrigt

Verksamhet	Antal ansökningar	Ökad arbetsvolym, 1 000 tim.	Per ansökan	Gårdsanknuten, antal	Andel i %	Nystartat	Andel i %
Gårdsbutik, ej livsmedel	12	13,3	1,11	12	100,0	4	33,3
Friskvård, sport, kroppsvård	57	58,5	1,03	18	31,6	17	29,8
Konst och hantverk	27	34,2	1,27	5	18,5	9	33,3
Biogas	7	3,4	0,48	6	85,7	2	28,6
Energi övrigt	56	33,8	0,60	40	71,4	14	25,0
Försäljningsverksamhet övrigt	52	66,4	1,28	15	28,9	7	13,5
Diverse	39	26,1	0,67	26	66,7	8	20,5
Summa	250	235,7	0,94	122	48,8	61	24,4

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se